

ARLEGUI
ARRIETA Y SALEGUI, S. R. C.

Teleikuskiñak

Radioak

etxearen banatzallea

Urbietan, 26 Urrut. 14255

zeruko ARGIA

Idazkola ta Banakola: Okendo, 22 - San Sebastián - Tel. 26666 - Prezioa 3 pezeta

ARLEGUI
ARRIETA Y SALEGUI, S. R. C.

Izozgileak (Frigorifikak)

Sukaldeak

Garbikiñak

Termoak

Edesa'ren
banatzallea

Urbietan, 36 Urrut. 14255

PAPER BERRIAK

RIKARDO ARREGI

Ba da denboratxo bat andoaindar izan zen aita Larramendi'ren zenbait paper arkitu berriak izan zira. Madrid'en eta Elías de Tejada'k bere liburuan maiz aita-tzen dituela aita Larramendi'k fueroen gainean eta esandeko zen. bait gauz eta arkitu berriak izan diranak, jakin nuen. Baiñan baita ere entzun nuen azken aldi onetan Telletxea apaiza, histori-gille trebea ibilli dela Madrid'eko Academia de la Historia delakoan eta an "Fondo de Vargas Ponce" izeneko saillean arkitutako aita Larramendi'ren paper geienek kopla atara duela. Ori dela ta egun batez D. Ignacio Telletxea apaizaren etxera joan nintzan.

Asieran herrilari, periodista, zintzo bezela notak artzen asi nintzan, baiñan Telletxea apaizak itz jario aundia du ta itz guztiak ba dute zer esana bere aoran ez bai du bat ere alperrik esaten. Esan zidanaz arkitutako paperak auten bera eun-urteurrena den ezkerro argitaratu nai lituzekela zati batzuek Madrid'en eta beste batzuek Donostia'n. Madrid'ekoak seguru asko "Mino-tauro" edizioetan eta Donostia'koak Diputazioak duen "Inéditos de la Historia Guipuzcoana" delako bilduman. Baita ere jakin dut "Estudios Manterola" delako elkarteak Elías de Tejada'rekin batera argitaratu nai dituztela tere idatzitako politiko oienak.

Telletxea jaunak artu duena batez ere aita Larramendi'ren biographia izan da. Nola albaiteko biographia jakina. Aita Larramendi bere bizitza guztian burru-kalaria izan zen eta salisa askotan sartu zen, autobiographi onen bitartez bere burua defenditu nai du ta ortarako bere bizitza guztian egindako gauza geienak aita-tzen dituz. Izugarritzko personaje bat bezela azaltzen ez Euskale-

ria'koa bakarrik España'koa ere bai. Azkeneko Austria'ren elargunaren atortle bezela kapitaleko arazoetan sakon sakon sartuta gertatu zen eta nai Felipe V'gn aprezio guztia izan azkenean desterraturik bezela pasa behar izan zituen Lolola'n urte ugari. Mari-na'ko ministroa izan zen Marqués de Ensenada'rekin ere artu-eman aundi xamarrak izan zituen.

Bere etsaiak "dantza ta festien laguna" zela esaten zitoten. Ori buruz ez du erantzun leguna ematen.

Galikanismoari buruz ere egin omen zuten liburuak bat eta azaldu omen da baiñan Konpaniako batzuek ez zela argitaratzea komeni ta ez zitoten argitaratzen utzi. Orduan dominiko batek edo frantziskano batek bere ordinar askatasun audiaogoa zuela jesuita batek berean baiño esan zuten eta zenbait fraile astindu zituen.

Euskerazkoak era arkitu dira. Irakurri zidan ill baiño bi urte lehenago bizkaitar bati bizkaieraz eginkako karta bat bere buruaren deskripzioa egina. Ni ez naiz literatura kritikari baiñan karta orri benetan zoragarria dela esan dezaket. Baita ere Andoain'go eleiza jasotzeko dirua bidali zuten Agustín Leiza ill zanean bere ohorean eginkako sermola, euskeraz jakina, arkitu da.

Telletxea apaiza zearo zorafuta ta pozik arkitu nuen arkitze auegatik eta esaten zidan nola ez duen nai aine beta behar dituen kopla guztiak ateratzeko baiñan nola paper guzti oiek argitaratzen diranean aita Larramendi'ren baiñoa zenbaiteraio igoko den.

Andoaindar bezela oso pozikan atara nintzan Telletxea jaunaren etxetik eritrat baten izenaren aunditza ba datorrela ikusirik.

Aita Larramendi'ren eun-urteurrenean (1960-1766)

L. MITXELENA

Gero eta gasteago dugu "ZERUKO ARGIA"-n agertzean, ba dirudi ez dudala erabat galdu, besterik ezinean, delako gogozko gasetasun ori. Larramendi'ren omenez mintzatzerakoan, ordea, beldur naiz ez ote zaidan berriz ere gertatuko bein bateko ura: Bilbao'n egin nuen itzaldi batean, beintzat, Azkue esetsi eta beztu egin omen nuen, zenbaiten iritziz, goratu bearrean.

Nik ez dut orrelakorik uste. Deus gutxi uzten dugu omen geienok, mundutik aldegitan: oroitzen la-burra eta, omenik onenean, kromosoma-pilo bat. Zerbait geiago utzi dutenak bizi geranon ongi naiz gaizki esanek daukate bizirik il ondoan. Estabaidak eta kritikak bukatu orduko, egin du aien izenak ere.

Beti izan da iskanbilla eta zala-parta andoaindararen inguruan, bizi zeino eta il-erkerazko "irugarren bizitzan". Orduan, zinez maite zituelako adiskideak, sorteria eta sortieraren lege zaharrak, ikuntza eta oiturak (baita dantzak ere) eta, orrezaz gain, istilluak arras gogoko zituelako. Nor sartu, bestela, bere gogoz gure (alde batetik eta bestetik) zorioneko San Martin'en jaioterri-auzian?

Orduan ere, ez zuten bere liburuak arrera onik izan atzerietan. Eta ez dira gerotik kontrakoak gutxiu ez baretu, orain-orainu izendatu baitute "vascomano" aobeteen. Orren truk, ez zitoten euskaldunek (euskaldun "euskaltzaleak", beintzat) ez maitasunik ez goramenak ukatu, etxe-inguruko giroa azken mende-mugan aldatu zen arte.

Giroa eta joerak, ordea, aizea nora, era ibilli oi dira, zapiak bezala. Gurasoen seme gera gu, baiña ez zeoro aitaldeko ez amaldeko. Eta gurasoak baiño gorago arbasoekin lotzen gaituen ariaren billa gabilzan ezkerro, Larramendi ere, adimenez eta gizatasunez euskaldunik argienetan argienetakoa, geure begiz eta iritziz ezagutu eta neurtu nai genduke, ez besterenez.

Aita Manuel ez dugu inoiz jakitun utsa izan. Lanaren lanez urbiltzen gaitzaitzen egia igeskorra baiño naiago zuen, lege-gizon eta eskolastikoen antzera, eztabaidan garaitzaila irteera, jakinaren gainean okerbidez jo bear bazuen ere. Orrexeatik ez dute orain geiegi balio euskaldunon antzizatasun, eskubide, uste edo ametsen alde egin zituen "histori"-lan batzuek. Etsietan onartu baitugu azkenean ez zirela gure leinukoak antziñako kantauriar sonatuak.

Larramendi'ren euskal-gramatika, ordea, lehen argitaratua izateaz gain, ederki jatu dago eta barkadakioke, egin dituen mesedeen aldera, daraman izen arrosa-koa. "Diccionario trilingüe" deritzan iztegi andia ez da, etimologiarik aipatu gabe ere, akatsik gabea, erdal-euskal iztegi ura, oraingo Aita Mujika'rena ez bezala, erdaldunak txunditurik utzi nai zituelako egin baitzuen noski, "Ibar"-ek erakutsi zigun. Oñarri makur ortatik jaio zen ainbeste asmakari, euskaldun garbier erabilliko ez zituztelakoan, bear bada, egileak berak erabilli ez

zituen bezela. Euskaldunok, ordea, Iztueta buru genduela, ez giñan bear bezain zentzudun agertu.

Alaz guztiz ere, Azkue'k ez zuen iturri ori zeoro agortu. Asmatuen artean jatorrik asko dakarrelako aurrenik —batez ere azken-aldean erantsi zion "Suplemento"-an— eta jator edo asmatu, ango izen axtarna uste baiño euskal-idazle geiagotan arki ditekela, gero, emengo jatorrenetan eta Bidasoa'z aruntz koetan ere bai. Etxeberri Sara'koa bera, nik uste, zordun ageri baita.

Gutxi idatzi zuten euskeraz, besteri eragin baiño gutxiago, baiña urte gorriaren pareko dira utzi zitugun orrialdeak: are geiago, "Gabon-sariak" bereak baldin badira. Gaztelaniaz, berriz, gezurrik gabe esan ditekete gutxi idatzi zela XVIII-garren mende, besteak beste, are Corografía bizi, txairo eta dotoreekin berdin ditokeenik. Ezagunago ez baldin bada erbestean, ez dute agian artotzek erru osoa.

Burua jasotzen asia dugu berriro Larramendi il-zeina. Iztegi gaietan lehenbizi, diogun zorra lotsarik gabe aitortzen asiak baikera berriz ere. Politikarekin zer ikusi geiago duen beste lan bat illumbetik atara berria du Elías de Tejada jaunak. Eta, aurtengo urtea Larramendi'rena dugu ezkerro, or ari zaizkigu lanean Fausto Arozena eta Telletxea besterik argitaratzekotan, euskerazkorik eta erderazkorik. Eta ziur dakit Jesus'en Konpaniako lagunak ere ez daudela io.

Orix'e litzake, neure ustez, egin ditzaiogegun omenaldirik ederrena: bere lanak argitaratzea eta aztertzea. XVIII-garren mende ura iren-tsi eta egosi gabea du oraindik España'k, bere kalterako, eta guztioak dakigun orduko "argiak" emendik asi zirela barreiatzen. Ez dut nik ipiniño gure Larramendi garai artako "argituen" artean, baiña, bear bezala aztertzen badugu, ez da apika norbaitek uste duen bezain illun-zale agertuko. Nolanai ere, "argi" edo "illun", zen bezala ezagutu nai genduke, bere gizabete osoan. Ez zait ori eginkizun desegokia iruditzen orrenbeste tabu gure artetik uxatzen ari den "ZERUKO ARGIA"-n eskeintzeko nai bai-ño gasteago eta bizkorrago direnei.

ANDOAIN

GIPUZKOA

GETARIA

SAN ANTONAK

Ilaren 17'an ospatu genduan errian San Anton'en eguna. Aspalidietatik izaten dira emen festak egun orretan, baina batez ere arrantzaleak azkeneko urte aurretik jai egiten dutela, indar berria artu dute. Goiztik aisi zitzaizkigun txistulariak erria alaitzen ta baita gure banda zarrak ere eman zuten bere kalejira. Egundi aldiari Uztapide, Lasarte ta Lizaso bertotsolariak gogoz txalotutako izan ziren taberdin arratsaldeko saioan. Baita partidu pelota ere Ezenarro ta Etxarte, Iturbe ta Saizabal'en aurka ta lenengoak irabazi 22 ta 21. Gabean Orkestra Galtza'k bai bezela dantatzen gendun.

BERRI TRISTE BAT

Irun'en 15te gabean min aundia emanaz, il zan gure erriko seme dan Anbroisio Senekorta'ren emazte gaztea. G. B.

ITZALDIK

Itaxo'ko Apostolutzak antolatuta ta ari dira ematen ostiral arratsaldetan II Batikano Batzar Nagusia ga dutela itzaldi batzuek erriko eskolatan. Danok dakigu Batzar onen inportantzia ta derriorezkoa zaigu beraren ta bertako erabakien berri izatea Elizaren beritze onetan gure ere parte izan dezagun ateratuak gelditu gabe.

A. A.

ERRENDERI

GARBITASUNA

Garbitasuna beartsuaren lujoa da la esan-oi da. Izan ere, garbitasuna, edonon esku dagon ezker, gizararen ezaugarriak atseginela dala esango genuke.

Garbi izateak jauntxun bat ematen du.

Erri ta etxek garbi eukitzeak bizitza atseginagoa egiten dute. Ez edesti edo istori, ez orraigai edo monumenturik ez duten erriak ere, txukunak ba-dira, jauntxun orri agertzen dute.

Gure oneko, zorizarrak, ez dauka orrelako merituak. Ez kale ta ez etxe —kanpo aldetik esan nai degu— ez dauka txukunak.

Renfe'ko gelotiki'ki irten da. Olibe aldetik artzen ba-dezu, ¡jaunka eta alare, zer da ura...!

Bidea ta manta-fabrika artean artitzen dan tarte orri zikinikerik bezetzen ari dira noski, ¡A zer nolako ikusikuna lenengo aldez gure errira datorren batentzat...!

JAYOTZA

—Luis Berria'ren emazte, Maria Dolores Izar'ek alabarxo bat izan du. Kristautzerakoan Maria Itziaz izen ederra ipini diote, ¡Zorionak!

ERIOYTAK

—Madrid'en, 18 urtekin, ebakuntz bat egitera joana zan, Inazio Etxezarreta Loainz gaztea oi da. (G. B.). Bete gurasoak gure samin-argurrik beroena.

Baita ere ustegabeko eriotza izan du, Jose Migel Zizganda jaunak. Zeruian gerta bedi. Bere sendiak atsekabeen lagun gaitu.

—Larogel ta bat urtekin, Gregorio Salegi jaunak. (G. B.). Bere seme-alabei atsekabeen laguntzen diegu.

SASKI-NASKI

—Eriko Etxeko malladi berriak egiteko lana, 587-044 pezetan, Juan Goiburua Makiarain jaunari eman diote.

—Añarbe mendiko 2.244 piñu ta 1968 metro izati gorri, geyago demanari saltzeko jarri ditu gure Udalak.

—Peña Perurena'k bere bildulekua, azkenik, Madalen kaleko Somera Bar'en ipintzea erabaki du. —JOC'ek eratuako Futbol'eko aukzo txapelata, Udaleren baime-nez, gure pelototakian yokotaku du. —Touring'ek ingandean ere galdu. Gaizki goaz, amilitegian sartu ote gera?

ANARBE

ZARAUZT

GIZONEZKOEN JAUNARTZEA

Gizonezkoentzat bakarrik, urte barruan lau egun aukeratueta egiten dan Jaunartzetatik, bat, Ibelztaren 16'an izan zan. Goizeko berderatietako metzetan bildur ziran

mutil gazte eta gizon ezkonduak, aurretik iragarrita zegoen bezela. Meza, itzaldi eta abetizian, bi izkuntzetan erabili zan.

Jaunartze onetan izan ziranari entzun genionez, etzaiete ondo iruditu eleizkizun onetan bi izkuntza erabiltzea, eta egokiagoa dala derizkiote lenagoi eran jarraitzea, ta galdera auker egiten dituzte. ¡Erdaldunentzat izaten diran Jaunartzetan inhor guxti joaten bada, gure eskuldunok ordaindu bear aldegu alen errua, gure euskerazkoan aien izkuntza erabiliaz? ¡Nun da erriko izkuntzari bear zaion begirapena?

Aitakuo Jaunartze onetan, ¡Bai al dakizute zenbat ziran euskeraz etzekitenak? ¡Amabil' Oñek erabakitzen du guzia gure iritziz.

Auek entzunda, konturatzeten gera eskubide osoz itzeginen zutela.

Aurrerakoan gure Apaiz-buru jaunak, kontuan edukiko dituala ueste degu arrazoi auker, eta bere eleiz-barrutikoen naia beteko duela.

EIZTARIAK

Ibelztaren 15 eta 16'an, gure eiztariak azeko zituztela beren zaletasunak ueste degu, ez dakigu zenbat eiz izango oin, bafan entzun gifu-zen zumpatkoaz artituriak gelditu-giñan, badira kontuak atera zituzte-nak eta auker ditonez ingande goi-zean milla ta bostean bat zumpateko izan ziran Zarautzko ibarretan. ¡Zer dirizkituzte?

URRUTI

ANTZUOLA

URTE BERI ON

Zeruko Argia'ren bitartez opa dizkizuet euskal zale danori urte berri on eta zoriotsua.

LENGO URTEKO GORA BERAK

Gure erriak lengo urtean gora be-ra auker izan zituan. Jayotzak 51'ka, ezkontzak 13 eta eriotzak 12. Berrogei eta amaika jayotzatik 19 izan dira euskaldun odolokoak.

ANTZERKIA

Gabonak jai aldi aundioak izan ditugu. Gabon egunian len bizi burdi apaindu bat erri gutzian ibili zan, erri gutziak bertan parte arturik. Urrengo ingandean berriz izan gendun Gabon abesti txapelketa, irabaz-le izan ziran Zalapatara deritzen saion taldea. Danera zortzi abesti taldeak parte artu zuten. Erriko neskatxak egin zuten euskal antzerki txiki bat. Jesusen jayotza azalduaz eta mutillak berriz Gizon Bi-kaliak deritzen zaion antzerkia antzestu zuten. Txalo berok ez ziran falta izan eta dakigunez mutillak berotuta egon bear dute beste antzerki bat egiteko. ¡Zer iturri ohea euskerik antzerkiak baño euskaltasuna zabaltzeko? Urte batzuk badira, gure errian izan omen ziran antzerki talde bikainak eta bat ezer ez dala, bi antzerki talde ere bai ¡Zer-gaitu ez ba orain antzerki talde bat gure errian?

ERREMUALDO

TOLOSA

ITZALDIK ALDAREGIA'K EUSKERAZ

Lau itzaldi eder-jakingarriak eman ditu Aldaregia jaunak OARGUTIK antolatuta. Itzaldi tokia lusterren aretoa. Gaiak oso ernagarriak euskaldunentzat: Erri eta etnien euskubideak eta «Pace in Terris», inimi-grazioa, Gizonaren eskubideak, estadien aurrean, Libertadea eta abar.

Izker errega, euskera jatorra eta gaiak txit ongi lotuak guztion atseginerako eta batez ere guztion jai-kintzarako izan dira. Itzaldien ondoren elkarrizketa biziak eta ernagarriak izan dira guzuzak argitu eta borobiltzeko, guztia eta guztia euskera maitea txukun eta bizkor erabiliaz.

Aretoa leporaño bete egon da, geienak gazteak, askok inguruetako errietatik ortara etorriak. Gaztediak erakutsi du edeki aski bere jakin-naia eta pozik irten da itzaldi oietatik, bere larriak erakutsi ondoren iztun, zuzentzaillari ongi txalotu ondoren. Al eta egin batez, egokitugatik, aldameneko gaitxean aita Eizagirre erderuz jar-duntzen zala berdin-berdin bete zan lusterren aretoa, erakutsirik zen-baitentzat euskera ba-dala oraindik zerbitu maite eta berria.

Ba-dakigu Aldaregia jaunaren ondoren beste euskaldun izlari bat etortzeko dala. Betor lenbailen izlari ori eta betiz lenbailen onelako jardunaldiak.

AITA EIZAGIRRE, ERDERAZ

Iru egun erreskadan eman ditu erderazko itzaldiak aita prantzizko-tar onek Igorando Antzokian. Konzilioa erabili du gai eta Konzilio onek ontzat artu dan Konstituzioak gizonaren aunditasunari begira egina daganik, zein eskubide eta zer bete bear agintzen dizkion gizonari dagokion akzatusunari barruan, eta Estaduak gizona administrazteko sortuak diran ezkeror, gizonari begira zeintzuk eskubide eta zeintzuk bete bear dituan.

Antzokia goi eta leporaño, ga-nezka, bete egona da. Izlaria bera ere zerbitu artituriak gelditu da ikusi-rik gure jaioterrian badagoala oraindik ikasteko gogoia.

Alkarrizketak izan dira, ez nai-koak bear akzatusunik ez dagoala-ko, Karta batzuk irakurri ziran, bat beintzat oso «benenoso» euskaldunentzat. Egile «bentajistak» erantzuna merezi zuan, baiñan...

Izan ere askotan erabateko itxila-sunak ordu luzeetako jardunaldiak baño geiago esaten digute.

Txalo batzuk jaso zitun, danon atseginela bete ez ba-zun ere.

INAUTERIAK ANTOLATZEN

Nere etxe gainetik Inauterietako antolatetan ari ote diran sumsoak ba-datozki, entzuten detan sofia eta zaratari begiriturik.

Bai. Nere auzoan bezela beste-entetan ere ortxe-ortxe ibiliko dira. Tolosarra garai asten zaitu bera-jai berezi auker prestatzen, eta salta-zen da ere alik-eta urteik urterea oheagotzen. Aurretik zer? Ixilik da-bilki bakoitzak bere asmo eta egin-kizuna. Estaduok sekretu bat belar-lizakean, bafan poliki-poliki belar-riturako zaizkigu... eta sailatuko gera geron aldetik gure irakurlei ematen.

EDUR-KIROLAK, OTSAILEAN

Illak 6. n. Tolosa'ko Alpinu Uzturre'n V. garren Saria. Aralar'en 12/13 n. Euskal-Napar Saria. Kandanchu'n.

20 n. Euskal-Napar Saria (3 x 10 km. errelebotan) Fondo. Aralar'en.

27. Txikitentz bigarren Txapel-eta. Aralar'en.

Tolosa'ko Alpinu Uzturre'k eta Oargui'ko ingandero-igandero au-tobusak jarriko dituzte gaztedia mendi eta edurretara joan dedin.

«UXOLA»

ONATI

Arrasate'n egin dan zortzikote abeslariaren txapelketan gure irrin-tzitarak txapelidun irten dirala ja-kintzak potzutzen gaitu. Gure zorion agurra zortzikoteari. Berezi-ki be-zuzendai Artzuga'tar Jose Maria Jaunari.

ERMANDARAKO DANAK

KANDELA JASO DAZALA

Oñatiarrok musika kotu ontan esaten dute, ba-degula izen ona; bafia Elian ez gera beintzat beti oso ondo agertzen.

Gure Jaunaren onerapen ga-raian abestuzten diran abestietan, bi tairu mallatoko doña entzuten dira. Apaizena, erriarena ta orga-nuena.

Iruak bakoitzak bere aldetik. Nik ez dakit urte noloren dan. Ni ez bainaz musika kotuan aitia: bafia bai, zerbitu belarriko entzume-na duanentzat, era ortako abeske-tak belarriariko oso gogor egiten duala.

Egoki izango litzake, gauza erren ardura duanok, al izan ezker beintzat, oraingoa baño egokiago izan-goa dan beste bide bat. Gure erri-ontara Arantzazu dala bide, erbes-teko jente asko etortzen da. Eta arratsaldeko elizkizun garaian eliz-zan sartu-urten bat, asko egiten dute. Aiek ere belarriariko entzume-na aldien izango dute ta bearbada euren errietan egiten dute buru-aren iduzkin edo cometeriario.

Aurtengo Eguberri edo Gabon'ak ere joan zaizkigu. Esan oi dan be-zela, Nola etorri ala joan, Mari Juan. Egun oietan gure etxietan ez da ezer palta izaten. Artzetan edo ematekotan, bafia ezer palta ez. Etortzen da ondorenean, gure Mel-txora eta Baldazaren eguna ere. Ondorenean ere gure umetxeiri zerbitu poza eman nai izaten diote euren gurasoak.

Naiz eta ogeta lau ordurako kontua izan. Gurasoren batzuek kotu-ratu ote dira Erregeentan ainbeste diru ordaindutako jostalloak, eguna igaro orduko geienak, apartura edo aspertuta bastertuko zituzten jostailuen ordez. Oñatibia, Tar Jon'

ek egindako METODO DE EUSKERA RADIOFONICO, idatzia euskeraz errez-errez ikasteko umen-tuen eskutara irizteko Errege sa-riztat bezela?

Udaletxeko agintarien babezpean dagoen LIBURUTEGI'ko batzor-deak erabaki bat artu du. Ikastetxe nagusiko ikastola batean Euskeraz eta Prantzezeko ikastaldia ipintzea. Asteko sei egunetan: Egun batean Euskeraz eta beste egunean Prantzezeraz. Ez dagon gausa bete-gaitik, sarri esan oi degu balago. Orain ikusiko degu nolako arrera ona egin zaien.

Gure zorion agurra, ikastaro oien eraltzaleiri.

ERRIZALE

MONDRAGOITIK

Ibelztak 16. ZORTZIKOTE SARIKETA, ONATIKO «IRRI-TZI» TXAPELIDUN.

Igandeko Zortzikote jai-aldia ikusi genduenetik eta kronikatxo au idazten ari naizen bitartean or-du askok jo dute, baño nere eskuk oraindik minduta ta tsindurrituta bezela daukat ainbeste txalo jo bearez. Jaialdi zoragarria ta euskal-kutsukua benetan. Eri bateko jakintza edo kulturaren neurkiña, ereseriti edo musikazaleasuna dala esaten dute, eta Deba ibai-ertze-tako errian jakintza edo kulturatu-suna neurtzen asten bagera eta ingan-dean Mondragoeko Zinema Gurean ikusi gendun jaialdia neurkin beze-la jarri, erri auetako jakintza gore-netako mailara biden dagola esaten genduke. Sagarerik ezta, eundakak geratu ziran kalean Gurea-ru sartu nai zutenak. Eta lenengo-tik gure zorionik beronenak jai-al-di edo Sariaketa au eratu dutenei: Elortza, Ifarra, Agiriano jaunak, eta beste izenen bat maipen ge-ratzen bazait, barkatu.

Irakurleak lendik dakizuetenez, Mondragoiko J. Deportibako Ere-seriti saillekoko Deba ibai ertze-tako errian Zortzikote Sariaketa eratu zuten eta jardun-aldi bitan burutu dute Sariaketa ori Mondragoiko Zi-nema Gurean: lenena Ibelztaren 9'an izan zan eta bigarrena ta az-kena Ibelztaren 16'an. Bost Zortzikote izan dira aurketu diranak Sariaketa: Debako «Ondar Beltz», Bergarako «Lagun Artea», Oñatiko «Irrintzi», Aretxabaletako «Alkar» eta Mondragoiko «Arrasate». Zortzikote guztiak jardun dute edeki, batez ere azkenengo jardun-aldi on-tan, baño epailek Oñatiko «Irrin-tzi» erabaki dute TXAPELIDUN. Gure zorionak. Eta Zortzikotei buruz geiago ezer ere ez: beste ba-teke emango dizute berri zeatzagok Zeruko Argi ontan, nere ondoan euki bai nari Zortzikotetan irizketa edo kritika egiteko Zeruko Argiak bialdutako apaiz bat.

BILBOKO TXINPARTA TAL-DEA. Zortzikote jai-aldia betetzeko ta osatzeko Bilboko Txinparta tal-dekoak izan gendun, eta euren omenez esan bear degu bai edeki ta guztion atseginaz osatu ta bete zutela jaialdia. Jai-aldiaren aurkez-pena egin zuten lenengo, Gorbesko artziakak bere txirularkin antxiña-ko doñuak xogoratzen zizkigula. Bertsolariak gure euskal-oiuturak eta euskera sortzen zituala, neska-mu-till gazte bik euren ametsak eta euskal-gogoa agertzen zituztela eta alfonta-amona zaharrak gazteen aol-kulari zirala. Geien-geien atsegin izan zan. Neskatilla— mutikoak Erregei idazkia nola egin asmatu ezizika dabiliz. Neskak idazkia er-deraz eitea nai dute, mutillak ber-riuz euskeraz, ¡Nola egingo diegu ba euskeraz, Erregeek ezpizidakeit euskerarik? Baño eguna eldu ta lelotara joan diranean, neskatillon legrarrak: mutikoen zopatik josta-luz bete, eta neskatillenak utsik. Eta ordutan artzen dute beti euske-re euskera zaharretan antz-lrudia izan zan. bukaerari guziok zutik eta trin-ko GERNIKAKO ARBOLA abesten gendula.

Jai-aldi eder au Zortzikote zuiei Sariak banatu eta AGUR JAUNAK abestuz bukatu zan. Jendeak irte-eran esaten zan: Jai-alde ederra izan degu gaurko. Olakoak sarria-go bear gaituzke. Ia noiz izaten degun urrengo.

Ibelztak 22. MONDRAGOIKO BI MOJAK ESKEINTZA EUSKERAZ. Gaur egingo dute Eibarko Konze-jonista Lekaime-etxean Mondra-

goiko bi mojak, bi aizpa. Lekaime-ziña EUSKERAZ. Garagartzako sa-kristauaren alabak dira Itziaz eta Nekane Bidaburu. Mojak ziña egi-ten dutenean izena aldatu egiten dute, eta emendik aurrera Sor Itzaskun eta Sor Dorleta deituko dira. Zorionak eta gu pekaritogai-tik egin oitiz.

ASUBEKO

AZKOITIA

GAZTEAK MENDIRA

Igaro zan ingandean, jejero bezela gazte askok irten genduan mendira. Egualdiak lagundu ez bazuan ere, ez genduan atzera egin, eta Xoro-let' bada ere puntuatu genduan. Gure ueste Erlo'ra'ko igotzea zan, bafan nola laño aundia zegoen eta ezertxo ere etzan igunden Xoroten gelditzea erabaki kusten. Xoroten eldu giñanend Legazpiari eta Zu-marra'tar mendi goizale batzuekin topo egin genduan. Eguna Xoroten igarotzeko asmoekin etorri omen ziran. Aiek ere egualdiari ez zio-ten asko begiratu. Ederki egiti ere. Antxen dagoen txapelata batean sal-da artzen ari gihala, orra or nua saritzen dan Zaruaz'tar MENDI-GOIZALE talde aundi bat, Kakute, raño ioi omen zuten aiek. Ura ne-ka eta mutil taldea albertu giñan. Bai makifia bat abesti eder abestu ere, guztiok batera, eta baita dan-tza piksa bat egin ere. Ordia eldu zanean danok agurtu giñan, eta ba-tzuek Azkoiti'ra eta besteak Azpeiti-rra jexi giñan, guztiok goiz eder ba garo ondorenean. ¡Zer gauza ederra degu MENDIA, eta zenbait MENDIGOIZALE ezagutzen degu bertan. Zelako egi ezaten duten OLEZKARIAK bere abesti batean.

EUKALDUNA DEGU MENDIA. IKASTOLA BERRIA

Orantxe egun batzuek zabaldu ditur bere atek Azkoiti'ko neska guztientzat ikastola berri batek. Eskerrak bereri emengo neskak emendik aurrera kultura geiogo eukitzeko modua izango degu. Bertan ikasi al izango ditugu gauza asko, orain bear beurrerko diranak. Bas-tuta au jartzean aurrean ibili di-tzanak edo obeto esateko buru ibi-lli diranak, ogeta amari bafio neska geiogo ezutzen ueste izango giñarik, eta zelakoa izan zan beren poza, egun eta amabest neska gazte ingu-ruko lista ikusi zutenean, Oñek esan nai, alegia Azkoiti'n badagoala neskan artean ikasteko gogoia, eta orain arte atzera egon ba gera, ezer ere etzagalako izan dala. Benetan ba ZORIONAK ikastola onen alde lanean ibili diran guztia eta ba-tez ere «AITA MADINABEITIA» RI.

Zorionak egin diguten mesede aundia garik. Orain beintzat, bai lanean eta bai etxean egoten geran neska guztiak askoz ere kultura eta beste gaiz geiogo ikasiko ditugu. ESKERRIAZKO ETA ZORIO-NAK berriro ere.

AMAI

ELGOIBAR-TIK

Mugerraz-tar Juan elgoibartar laisterrkariaren XXIII-urte bete-tziaz orlogarriko laisterrketa izan-goa da. Bina ingande Ibelztaren 30-an «Ego-Toki» Bazkuntzi antola-tuta, Berataruko dira Entzute aundi laisterrkariak FLOVIER la-gundurik bereni Kelly ingelesak eta Ego-Tokiko gizonak gogor ari dira izketan Rabat ekarriko ote duten ere. Orain arte izendatutako lais-terkariak ingelesak eta marrikuta-dabill ere, emen izango ditugula Agilar, Haro, Arismendi Cuquera eta Alonso eta abar eta abar espia-rtarrak. Bina dala bina ingande illak 23-an aisi Azpeiti, Asteiti, Deba-Mendaro, Aizola, Markina, Eibar, Zorluze, Bergara, Mondragon eta urriagokoak ere emen izango di-rala laisterrketau ikusten. Urrengo astian Goikuak nai baldin badu zer-bait esango degu.

LENDAKARI BERRIAK

Igaro zan astean Baltasar Pelota Bazkunak Cooperati. Elgoibarre-sa eta Gure-Bide txirridunari Baz-kunak aurreko urterako lendakari onexek autu dituzte: Rejil «dar Gui-llemo, Bilbao»-tar Luis eta Garaga-zastar Jose. Guztiori zorionak.

URIGUEN-TAR GERMAN BAI

OTE? ETXEGINA BAI OTE?

Urretaraten bai degu Agate Deu-na eta, ari dira igazko abeslari izan-

(8'garren orrialdean jarraitzen du)

KANTA BERRI JAIALDIK

Ernan'n Ibelitzaren 9'an eta Victoria Eugenia Antzokian, Donosti'a'n 23'an Euskal Abesti Berri Jaialdia leengo aldiz eman dute gure gasteak. Oinek, aldi berri bat sortu diogu gure izkuntzari. Urte ta gizaletan, beti kanta zaarrek in bakarrik moldatu izan gero eus-kaldunok, gure bazkal-ondo ta billetteran. Iparragirre'k artu zigun gero sail au, eta onela joan zaizkigu urterik asko.

Modako kanta guzaki erderatan bakarrik entzuten genituan. Ikusia ze-goen, orrela jarraitu ezkerre, gure izkuntza Abesti-sailean atzeraka joango zala gure erriaren aotan. Arrisku ori guregandik gal'z-ko, euskeraz ere kanta berriak sortu zitezkeala bururatu zitzaion nor-baiti orainxe amasat bat urte. Orrela sortu zan argitara KANTA KANTARI lburuxka, ogel ta amaxapi abestirekin.

Donosti'ko "Circulo Cultural"en itzaldi batean entzun-arazi ziranean kanta berri aiek, batzuek parrez artu zituzten, xebebrekeri bat be-zela; ta beste batzuek altarenka asi ziran, orrelako kantak euskal-itzez jartzea, euskeraz kutsatzea ta zikitzea zala-ta.

Orduko kanta aren asmoak bere ondorena izan du orain urte batzuen buruan, eta gure oiek esnaor, berria eskelid diote gure izkuntzari, euskeraz kanta berrietan nagusi agertuaz. Au da gertaera, ta ger-taera pozgarria euskerazale guzientzat.

Orain gure aditiek zerbaiz esan nai genduke Abesti Berri buruz. Jai-aldi orretan, kanta batzuek, gazte berak asmatutakoak dira, ta bes-te batzuek erderatik euskerara itzuliak. Egoki iristen zaigu era orret-an bi aldetara jokatzera.

Munduan xear modan sartzen diran abestiak euskal itzez jartzeak, me-sede egingo dio gure errietako euskal giroari, Orrela euskerarentza-ko irabazten degu Kanta Berri saila. Mundu guzian egiten dan be-zela, guk ere gure izkeran kanta ditzakegu, beraz, izen aundia ar-tzen duten nunnaiko abestiak.

Orrez gainera euskaldunok, musikari ypayoz beteak gaude. Arritzekoa izango litzake, kanta berrietan, beti kanpokoek begira egotea. Beraz, kanpotik ots aundiz sartzen zaizkigu kantak euskeratuta gero, ge-rok ere sortu ditzakegu kanta berriak.

Ortarako asko lagunduko liguete urtero EUSKAL KANTA BERRI TXA-PELKETAK antolatzeak. Izan ere, orainarte kanta berrietan ibilli diranok musika-zale arruntak izan dira. Gure musikari ypayoznak lan ontan asko ba-lla, gure abestiek beste maila goragoa ar-tuko luteke. Ta emendik usie dute arki dezakegula gure biderik zu-zenena Abesti berrietan ere nagusiki ta jator jokatzera.

Urtero iru-lla abesti berri bikain gure errietan zabalduko ba-lla, eus-kerak orrik egundoko indarra artuko luke. Gure gasteak, erderatara jo gabe gure izkeran abestuko litzukete ta Euskerariak urte batzuen buruan abesti bilduma ederra izango luke.

Guk bota degue gertatzea. Nor'k jasoko ote du egiteko au? Gure ar-tean edozein salerosketa-eteak artu dezake bere gain txapelketa oietarako sariak eskaintzea. Edakunde edo publizitatea bezela ma-kiña bat gasteatzen dute bestela ere. Beraz, bear dan dirua orrela inguratu ditek, Giroa ta aldea kanta berri bezetaz degunean, eus-kerak gasteatsuma berrituko digu.

SARIZTI-GAYAK

URREA TA PAPERREZKO DIRUA

ZATARAIN-DARR ANBROS'TK

Aspaldiontan'urreak fama koxko-rra dauka. Kapitalisten asmakizun-bat otedan errezeloa askok ager-tzen dute. Alegia, langilleen kon-trako zerbaiz otedan. Baiña arazo ez kapitalistek eta ez oyen kontra-koek ezgute beñiera garbi ager-tzen. Batzuentzat urrea gauza arri-garri ta miragarria da, beste mun-duko zerbaiz; besteentzat beriz langilleeri merzi dueda ez emate-ko aitzaki bat. Baiña urreak eztu misteriorik, burdina (burnia), be-zuna (plomoa) edo aluminioa be-re-laxe metalbat besterik ezta; gauza batzutarako egokia, beste batzuta-rako ez. Garestia dalako eskribitze-ko lumen muturrak eta pixiak egite-ko bestetarako ia ezta erabiltzen, urrezko ortzak ere leen baiñu gu-xiagi egiten dira. Baiña marka balitz'elitzetaz, zartagi edo paderik, plater ta baso ta gaiterako ontziak egiteko erabiliko genuke, ezpaita erdoitzen, eta zillarra bezela beztu ere ez. Beraz ez esan alperrikakoa danik, garestia dala esatea naikoa baita.

Paperezko dirua sortu-aurretik zerbaiz pagatzeko balio berdineko zerbaiz eman oi zan: urrea, edo zillarra, edo beste gauza baiñoturen-bat, esate baterako kanela. Gauza guztiak trukatuz egiten zirala esan zitezkeen. Baiña zerbaiz salgai zeu-kanak aren truke etxeratu nai zu-na irixtea etzan beti errez. Gurdirdatza erosi nai ta aren truke arraultzak ematekotan gurdirda-

tzaren truke arraultzak artu nai zi-tuan norbaiz biltatu bear, ta ori ez-ta edireten errezta; agian arraultzak ez baiña usakumeak edo garia edo ardoa nayago edun lezake, edo ta aritzeko olak, edo mai bat, edo oiñetakoak.

Trukaerak errezteko dirua sortu zuden. Geyenetan urrezko edo zi-llarrezko dirua. Izan ere batetik bestera eramateko gauza ariña bear, beti berdina, patesorik egiti elite-kena. (Ariña diodanean pisu trikian balio aundikoa adirazi nai det, ez lastoa bezela balio aundia egiteko txit pisu aundia bear dana). Orta-rako urrea zan egokiena. Urrea edo balio berdineko burdina erama-teak alde aundia du. Burdina egi-ten dan tokitik urrutitatu-ala ga-restitu egiten da, urrea berriz ia ba-terez. Gerdetzeko ere gauzarik egoki-entetako da, ezpaita erdoitzen, ez ustelzen, ez uretzen, ez lizuntzen, eta zomorroek ere ezpaita jaten.

Orrela zerbaiz saldu nai duanok gauza orrek zenbat urte balio duan jakitea, ta gauza ori nai duanetan biltatzea aski du. Leen esan degun arraultzadunak aski du arraultzak nai dituan norbaiz ediretea; arek ematen dion urrearekin errez erosi dezake gurdirdatza.

Urrea beste dirurik ezpaltiz ur-tearen buruan denetan artetan pillatu-tako dirua urte orotan egin dan urrela litzake (edo ta kanpotik eka-rria, bertan egiten ezpada). Ondo-rengo urtean bi aldiz urte geyago pillatzea gertatuko balitz bakoitzak bi aldiz geyago irabazi duala esan-gu genuke, beraz gure salgaian or-de leen alako bi urte jaso degula. Beraz urretan neurtu ezkerre gela-modua leen baiño bi aldiz garestia-gio egin da. Bestela esateko: urrea merkatu egin da, bere erosmenaren erdia galdu du.

Urteak joan eta urteak etorri urrea ere azintuko gertatu zan, eta urrea eman orde gero emateko agi-riaz pagatzen asi ziran. Agiri oyeri urte-ixartelak esaten zitzaizen, oyen truke urrea artu baitzitezkeen. Orre-la alde batetik bestera urrea eraman bearrean urte-ixartelak eramatea aski zan. Orre paperezko dirua no-la sortu zan. Txartelak onelatsu zioden: «au dakarkidanari onenbe-ste urte emango dion». Txartelgilea piagiarri izan ezkerre txartela urrea bezelaxe zan; ez paperak ezer balio zualako, baizik eta urrez truka zi-tekelako.

Txartelak urrea artu-ala egiñ izan balira eztekean okerrik. Baiña txartela egitea urrea sortzea asko azko errezago izaki ta baitotan txartelak urterik artzeke egiten asi ziran. Txartelak urte bezela izanik orrelako oiñarri-bageko urte-ixar-

teloik urte paltsoa bezela ziran. Egitazko urrez gain gezurrezko urrea egiten zan. Urtearen buruan pillatutako dirua etzan benetan egindako urrea bakarrik, orren gaiti urte paltsoa ere bazan.

Ixuraz diru geyago, urte geyago pillatzen zan, beraz gauzak garesti-tu ta urrea merkatu. Leen urre-meatzetan lan egiñaz bizi ziranok orain leen ainbat urte jaso aren beste gauzetatik gutxiago erosi ze-zadeken. Obe zudekan beraz beste lanenbat egiñ eta orrela irabaziteko urte-ixartelak urrez trukatzea; egian meatzean arita baiño bi edo iru aldiz urte geyago jaso zezade-ken. Orrela jokatuaz laister ziran txartelgileak urterik bage. Ori ez gertatzeko xarr egiñ Txartel ba-koitzaren truke urte gutxiago eman, urrea garestitu, edo bestela esateko txartelan balioa titikitu.

Baiña geyenetan paperezko dirua artze-orden ematen da, korrituan, eta orduan gauzak oso bestela ger-tatzen dira. Urrengorako utzi bear-ko det beste gai ori.

ARPIDE BERRIAK

Urteberri ezkerre ZERUKO ARGIA'ren "arpidedunak" ugalteko deia egin genien gure lagunak. Auek oparo erantzun dute. Andik eta emendik, egunero artu ditu-gu eske berriak. Poztekoa da euskaldun jendea onela piz-tua ikustea. Eta gure alde-tik geroago ta alegin gela-go egitera beartzen gaitzute gure asterokotan.

Beti izaten da txapeldun bat lan guzietan, eta arpi-de biltze onetan ere, izan degu "Ostro beltza" irabazi duana aste onetan, bakarrik 127 arpidedun berri sortu zaizkigu. Geien bildu, dua-na, Yosu Otaduy izan degu. Beronek bakarrik 54 arpide berri inguratu dizkigu. Xa-bier Zubiaurre ere aurrene-takoa izan da arpide biltze onetan. Oiek bezela onek eta arek bialdu dizkigu izen berriak. Ez al da pozteko albiste.

Guretzat bai beintzat. Eta urrengo egunetan ere, gure lagunen algetietan jarria degu uste osoa. Urtea buka-tzerako gure erreka txikia urode zabal eta indartsu egina ikusi nai degu. Eske-rrik asko, lagunok.

EGUNETIK EGUNERA

CARLOS SANTAMARIA

Ibelitzak'19. ALDIZKARIAK ETA DEMOKRAZIA.

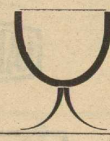
Ez nator bat nere adixkide gastea dan Rikardo Arregi'k esandakoa. "Aldizkariak eta Demokrazia" izeneko artikuloean. Bere adierazimn nagusian-aldizka-riak kapitalisten eskutian dauden bitartean, egiazko demokrazia ezin egon ditekela, alegia-ni ere bai nator-ko. Tesis au ontzat ematen dut nik ere. Eta au da, izan ere, garrantzi handieneko. Bañan artikulon bertan, buru batzuek ez ditut orrenbeste ongi ikusi eta Z. ARGIA'n damok lankide geran ezkerre, nere de-sakort argi ta garbi onera ekarri ta, esango dizutet. Ba-dakit au dala-ta aserretuko ez dala Arregi bikaia. Gauza gizariek-esaten du berak, artikuluan agintu-tan, guri batzuen interesak defenditzen dituzte ta geienan interesak menderatzen. Gaurko ori defenditzen dute-nak konserbadoreak eta eskuindarrak dira ta ori onar-tzen ez dutenak, ezkerriarrak eta progresistak. Ala esaten du nere adixkideak, bañan nik, konserbadoreak ez izan arren (gaitz orretik begira nazazu, jauna) ez dut begi onez ikusten Rikardo'k konserbadoreen iduri orren ximpleki agertzea. Gauza bera esango nezake ez-kerriar eta progresistek buruz. Nere iritziz, gauzak ez dira orren ximple ta errezak. Konserbadoreak izatea, zer-tan dago? Ez da aisa orrelako galdeari erantzutea, "Konserbadurismo" deritzana fenomeno oso konplejoa baita da. Gure adixkide gasteak dugu, "geienan intere-sak menderatu ta guri batzuen interesak defenditzean" omen dago konserbadoreen jokera. Iritzi au ez zait zu-zena iruditzen. Orrelako definizioa aurretik esartzen baldin badioqu eskuindar ideologiari, beraz nardagarri ta gaitzotzat ikusi bearke degu, nai ta naiez. Ala ere, konserbadore-pentsaera dalako horrek, batzuen intere-sak ez ezik, baita egiazko ta bearezko baloreak begi-ratzen ditu ere, dudarik ez. Saiets egoki ta onesgarri asko ba dauka, nere ustez. Eta ezkerriarrek uts ta oker handietan erori nai ez badute, politika saillean, orixe bear dute jakin. Igarotako alditian galpen ta kalte izu-garriak ekarri dizkie ezkerriarrei konserbadore-ideolo-giaren indarra ta sustaia gutxitzeak. Rikardo Arregi'k esaten du konserbadoreak aldirua ta gaurko gizaratean agintea dituztela; progresistek, beriz, «jendea, erria ta arrazioa». Hori esate ez al da geigutxo? Dotriña horren arauaz, eskuindarrak, gaitzak, ezkerriarrak, onak ditugu. Onelako pensiera manikeismoa ez bada, ez dabiliko urriti. Gauzak ain argi ez direla esan bear dut, beriz ere. Baliteke, zuk, bizi baldin bazara, ni be-zain zahar izanzen zeranean, errealditate hori baiño guz-tiz nahasiago bat ikustea. Marxismoak manikeismo be-rii ba sartu digu guziosi. Eta, jakina, manikeismo ba-ten kontra, beste kontrako koloreko manikeismo bat sortu bear da beti. Zuretzako, gaurko gasteentzat, li-

bertatza -eskaseko aro onen gasteentzat, arriskorik han-diena da, nere iritziz, manikeismo batean erortzea. Au eskuñeko edo ezkerreko izatea, berdin zait neri, ba-ta bezain gaitza, beste bat da. Ez gaitzen manikeok izan, otoi!

Ibelitzak'23. ERDERAKADAK. Bein baiño geiagi-otan erderakada batzuek erabili bear ditugu, nai ta naiez, euskal idatzi-lanetan ibiltzen geranok. Izkuntza-ren garbitasuna gordetzeagatik, esan nai duguna osorik ez esatea, alegia, euskeraz esateko zallak diran gaitak alde batera utzi ta, euskeraz errezki erakutsi ditzake-gunak soilik aipatzea, ez zait ondu iduritzen. Bide hor-taz kalte handia egiten zio izkuntzari, azkenean, gai geiena erderaz bukatu bear baita da. Au da euskeraren eriotza. Bakoitzak bere aditiek asmatutako itz-berriak erabiltzea, nahaste-marraste izugarria da da. Idatzi bai, idatziko dugu, bañan nor'k aleratu? Nik idatzen du-da, nononeli bakarrik aleritzen baldin badut, idatzean alperrik nabil, naioka dut pensatzearekin. "Euskaltzain-dia" itz egokiak eman arte itzo-egitea, txakuraren gaurdiko ametsa da, oraingoaz. Laugarren bidea da, noizean bein, gure usteak adieraztearren bearra danean, erderakada polit batzuek sartzea. Au da, izan ere, Z. ARGIA'n geienok egiten duguna. Nolanai ere, ontaz, zerbaiz esan naioka nuke nik ere. Axular handiak gi-rraen jotzen zuen au esatean: «Eztiutze euskaldun guz-tiek legeak eta azturak bat, eta ez euskerazko mintza-tzea ere, zeren erresumak baltituzte diferent. Erdia-kadai buruz, gauza bera esan bear dugu. Euskeraz idatziaren baitasun orozko oso atzeratua da, jakina. Bañan euskaltzaiak alderatu ezin baditzakegu, gutxienez, eka-rrengandik geiago ez bereizteko alegiñak egin bear di-tugu... Ikaragarria da, gaurko egunean gertatzen dana. Erderakadak muga-alde bietatik sartzen zaizkio euske-rari. Batzuek prantzesez, besteak gaztelaz erartutakoak.

Euskaldun batzuek "negozioa", "tenedoria" ta "es-tazioa" esaten, besteek, beriz, "aferra", "furxeta" ta "gara", du français "affaire", "fourchette" et "garé"... Esatera eta modismo saillean, orixe egiten baldin bada-ondo jaiak gaudel Adibidez, "ez zait dudarik kabi-tzen" esatea ("no me cabe duda", "je ne doute pas que", esateko) izugarriko erderakada da, batez ere, muga alde batetik bakarrik ateratuko baita da eta beste aldean batera itxururik ez dukaro. Zer esango luke nere adixkide handia dan Gabriel Arestik'i, norbaitek esan-gu balu "labur kupatu" (couper court) "eztabaida bat bukatzea" esan nai izan ezkerre? Izkuntza baitasunaren kalteko diran erderakadak erabiltzea, peltatu larri da ta betiko zigorra merzi izango luke. Apika, nik ere, orixe egin dut batzutan.

OSBORNE
Y Cia., S. A.

Coñac Veterano
Coñac Magno

Coñac zarrak eta onak

Papeles Pintados y Pinturas, S. L.

Etzekoandre: Zure etxea pintatzea ala enpapelatzea erabaki baño len, atoz guregana. Eskerrak emango dizkiguzu.

Iparragirre, 8-bean
Urrut. 19605 - 21075

DONOSTIA

Irakaskintza ESKUTIZ BIDEZ

Gaurko egunez, nun-nai arkitzen ditugu korreoz, kartaz, ikas-taroak artzen dituztenak. Geroago ta ugariago dira bide ontaz balla-tzen diranak berez ikasteak sa-kontzeko ta zabalitzeko.

Lengo batean egunkari batean irakurtzen genduan, nola atseko ziran Liburu Santuekiko Ikas-lak eskutitzez, kartaz, Euskaldu-nok, giazdietaiko lozorroa astindu nai ba-degu, onelako zerbaitear degu gai askotan. Eta gaiak auke-ratzekotan gauden ezker, erlijio gaiak izango lirateke egokiak.

Denborak asko aldatu dira, ta gure egun aurretan gure jendea es-natua dago milla buruastetara. Erlijio gaitan, beste gai askotan bezela, kezka ta zalanza asko sor-tu dira euskal buruetan. Millu galdera daude aldean, erantzun bearrak. Gure erretako ser-molekin bakarrik, ez da paketen gure jendearen kezka-giroa.

Euskal Jakintzak ere aurrera diloaz, eta sail bakoitzean sendotu nai ba-degu, ikaste berrien bea-rra erumetik eguner aundilagoa da. Gure egunetako bizi bearrak, beste aldetik, gure orduak jaten dizkigu. Presaka goaz lanera presaka gatoz lanetik. Goiza ta arratsaldeak ogia irabazteko milla eginbearetan agortzen ditugu. Noiz eta nola moldatu ikaste berri ta sakonago oiek gureganatzeko betarik? Erroza da esaten, baina borondate gogorra ta alegin bizia beaz dituzte gizonak, onenbeste bu-rnauaste artean Jakintza berri el-tzeko.

Ikastetxeetara joateko astirik ez-tezu; egun osoan lantzen jardun da gero, tarte txikiak dituzta ta atse-den alditxoak ezin ukatu dezalako gure buruari. Gelditzen zaigun bide bakarra, eskutitzez, korreoz artzen diran Ikastaro edo Kuroso oietzek egitea dezu.

Gaur "humanismo" itza itzean eta ortzean dabil. "Gizakotasuna" modan dago. Gizonari dagozkie alderdi guzaki aztertze, euskal-dunok ere gure egiteko aurrean degu. Erlijioaren inguru sortzen diran auziak ere, norbaiten lana eskatzen dute.

Donostia'n, Aitoa'ko Prantziz-kotarretan ba-dute orrelako zer-bait. Elizgizon batek bere inguruan bildu ditu, sendagile, letradu ta beste karreratoko gizonak. Eliz-gizonak sarri ezin dezake berak bakarrik erantzun galdera askori. Zuzen erantzuteko, beste karrera-tako gizonak beaz dituzte laguntza-lle. Giazte-galak dirala, Jakintza bakoitzeko galak dirala, gai oie-tan alituak eta ikasak diran gizo-nen laguntza bearko du eliz-gizo-nak, gaurko galdera askori eran-tzuteko.

Zergatik ez gero onela alkartzen lan aurretarako?

New Yorko Fulton Sheen Gotzal laguntzaileen aspaldi onetan lan ederra artu du bere gain sail on-tan. Bera bakarrik artu ba-litz, ezinzo zuan egoki eraman lan ori. Orregatik ikasgo edo karrera as-kotako gizonen laguntza du bere inguruan, eta aiei eskerrak askoz lan eragileagoa sortu du.

Batu gaitzen, beraz, eliz-gizon eta erri-gizon eta emakumeok, al-karlanean, bakarka iritxi ezin di-tzakegun mugak jo dituzagun. Ja-kintza guzaki lokarri estuz lotuak daude beren artean. Erlijio gaiak erabakitzen asien ba-nera, heretala sortuko zaizkizun beste jakintza-ta-ko gaink tariean.

ERNEMIN

ERLIJIOSOAK LANGILLE BIZI-TZAN SARTUAK

Holanda'tik datorrigu berri au. Sei kaputxino, iru Amsterdam'en eta iru beste erri batean, beren bi-zibidea langilleen artean egiteko as-motan dira.

Ortarako, beren Ordenako ta Gotzaiaren baimenez etxebizitza bat artu dute, alkarrekin bizi ta langille artean lan eginaz. Etxe oiek inguruko besteak bezela, koak izango dira ta egikizun orta-rako Ordena'ko semerik egokienak aukeratu dituzte.

Bizibide berriak ez ditu etengo bere Ordena'koengandik, ez. Len bezin kaputxino geldituko dira. Baina orain iritxi nai dutena, gaur-ko aidera beren Ordena jartzea da. Bizarra motzu dute aurrez beste gi-zonak bezela agertzeko langille ar-tean. Soñekoak ere, beste erri-gi-zonenak jaitzen dituzte, ta beste langilleen artean denen mailako izateko, ez dute onartzen «Alta» ta «Agurgarri» izengoitirik. Oien ar-tean, bat len probintzial izana da ta besteaz Filosofi Irakaslea. Orta nola alde batean eta bestean sortzen ari diran bide berrietako eliz-gizonak. Eliz-Batzarra ari da bere ondore-nak jasotzen.

ESPERANTOZ KATOLIKO ERLI-JOAREN BERRI

Holanda'n Mundu guziraiko Ka-toliko Etxe Berri-emalle bat ba-da. Bere izena «Internacia Katolika Informejo» da. Etxe ori 1934'garren urtean sortu zan. Orain bere gain artu du esperantoz ari diran pertso-nen artean gure Erlijioaren berriak zabalitzea; batez ere, katoliko ezti-ranen artean.

Beren lan ori, esperantoz idazten diran papal batzuetan egiten dute, iragarri edo anuntzioak jarriaz. Ba-

dute beren aldizkaria ere, ta nai dutenei pozik bialtzen die. Emen gure Erlijioaren irakaspak argi-taltzen dituzte. Bi ilabetetik bein azaltzen da aldizkari ori ta 1.100 ale ateratzen ditu 36 lurraldeetan. Aurten 2.000 eske izan dituzte.

Orrez gainera idazlan sakonagoak eta Jakintza ondauk gai askotan idazten dizkigute. Lourdes'ko mi-

riariak dirala, Eliz-Batzarra dala, al-kar onartzea ta abar aitatzen dira orri oietan. Ebanjelioa ere zatika azaltzen ari dira bere aldizkarian. Ondorenak ixillik gelditzen dira, baina batez ere Sorkaldetik aurrean eskutitza garbi asko adieraz-ten dute, nolako arrera ona egiten dioten, beste ifungio Erlijio berri-rik artzen ez duten lurralde aiet-a-koak.

PROTESTANTEAK BIBLIA ZABALTZEN

Beljika'n ba-da Biblia Elkarte edo soziedade bat. Onek bere aldiz-karia du. Jakin degunez, aurrean 117.049 barreiatu dituzte, aurreko urtean 67.788 izan zirala zabaltuak. Gora-ka aundia egin dute, beraz, zabalikunde orretan. Aldizkari orrek bere orrietan, udaran talde batek egin duan lana adierazten digu.

Itxasertzeo errietan egin dute beren zabalikunde. Uztailan bildu zuten Ikasle talde bat eta an joan ziran Turistantzako egiaik dauden Egonlekuetara. Ala ikustatu zituz-ten La Panne, Lombardizide, Bre-ne, Le Cok eta Mideelkerke'ko Egoitzak. Pelikula batzuek ere bo-ta zizkien udazalei ta bide batez, Ebanjelioetako liburu eskaintzen zieten. Aurretizate ere egunez txal-pelketa batzuek antolatzen zituz-ten. Billera aurretan bosteun bat aur bildu ziran. Orta protestanteen ar-tean egiten diran lanak.

E T E N A ?

Itxasoa asarte. Apostoluak urduri, ikaraz. Jesus, lo.

Ikaragarritzko eguna izantzen egun ura: goizetik gabera lanean eten gabe... Txalopan sartuta, itxasora eginzanean ontzia, loak arzuatzen Jesus, burua soka - bildu gaheen.

Aliza sortu eta ondo asko astin-du zituan bastarrak... Olatoak ze-tzaon, mendil alakoak, txalopa ga-tera... Apostoluak itxasoaren be-ri zekitean ziran, arrantzaleak zirako. Bere ikara arrazoizkoa zan, Ondoratzeo arriskuan zeu-den.

Bitartean Jesus, lo.

Jesusengan sinismena bazuten eta itxaropena ere bay, bahañ ez bearranako, Larrialdiak emanda, esnatu zuten onela esanaz:

—Jauna, ondortzera goaz!

Gorde gaitzatu!

—Sinismen epelko gizonok...

EPIPHANI-ONDOKO LAUGARREN IGANDEA

San Paulo Apostoluak Erromatarrai egindako Epistolatik zatia (Rom 15, 8-10).

Anayok:

Ez euki zorrik inorekin,

alkar maite izatekoak baizik.

Lagun urkoa maite duanak,

Legea bete du.

Izan ere,

arako "ez ezkontzarik naastu",

"ez inor il",

"ez lapurtu",

"ez grinaz irrikatu"

eta beste edozein agindu,

itiz ontan biltzen da:

"Lagun urkoa zere burua bezelaxe maitatu".

Maitasunak ez dio lagun urkoari gaitzik egiten.

Lege bete-betea, beraz, maitasuna da.

EBANJELIOA

Berri Onaren zatia San Mateo'ren Liburutik (Math 8, 23-27).

Jesus txalupan sartu zalarik,

Ikasleak ere jarraitzen zioten;

eta orra nun ekaitz aundi bat sortu zan itxasoan,

ur-palastak txalupa estaltzerano.

Bera, berriz, lo.

Eta Ikasleak Berarengana jo zuten,

eta esnaeraziaz, onela zioten:

—Salba gaitzazu, Jauna; galdun gerä-ta.

Jesus'ek orduan:

—Zeren bildu zerate, bada, siniste argalekuok?

Eta, jekiti-ta, alzeari eta itxasori agindu zien, agindu;

eta bare-aldi ederra egin zan.

Eta guztiak, arriturik, onela zioten:

—Zein degula, gero, au?

Aizeak eta itxasoak ere obeditu bait-diot.

II Vaticano'ko Batzar Nagusia bukatu berri degu... Aizeak era-ginda bezela, makiña bat eraku-tzi astertu dira eta ostak bezela eramman... Garbitasun pixka bat egin da...

Baia aize orrek bare zegoan itxasoa arrotu du... olatuak sortu ez nolatuak.

Unetan kristauen biotzak ur-duri jartzen dira:

—Itxasoak irentzi beaz al gal-tu? Gure sinismentak lur jo beaz ote du?

Alta Santuak erne egoteko dea-dar egin digu... Itxasontzia ondo-ratzeko arriskurik ez izan arren, okerrak gerta leizke...

—II Vaticano'ko Batzar Nagu-Erakutzi Zarren etena" (esan di-gu Ilibetaren asieran)...

Elizaren antxiñako erakutziak ba dute gaur ere beren balioa...

Gaurko erara zenbait gauza jar-tzea, ez da Betiko Dotriña uka-tzea...

Bertan planto gelditzea, aurre-rapenik gabe, geiago ikasi gabe, zeatzago begiratu gabe, Dotriña Zarraren alde berriak esagutzeke, Batzar Nagusiaren aurka jokatzeko litzake...

Baia aurrera juateagatik Beti-ko Erakutzi zarrakin etentzea, ardiriku gaitza litzake...

Ez bat eta ez beste.

Ontzia ez da ondoratuko.

Timoian gizon erneak daude.

Jesusek, lo egin arren, Elizaren ardura ba'du. Ez izan ikararik...

—Sinismen motelekoak, zergatik zaudete urdurik...?

Baia ontzia balduko ez bada ere, guretako bakoitzak bere bu-rua galdu lezake.

—Ez, beregan Itxaropena jar-tzen ba degu.

DEDA'ko Bikario

LAN KLASA GUZTITAN

GOGOAN ARTU

LAN TOKI DANETAN EZAGUNAK

ALTZAIRUZKO ERREMINTAK

WOLFRAN - GARBURUZKO ERREMINTAK

LABORDE HERMANOS, S. A. ANDOAIN URRUTIZKIÑA 58275-58300

HERRIAK ETA GIZONAK

Errusi kapitalismo bidean

Oraindik denbora asko ez dela, gaur Errusi'ko lehenengo Ministro dan Kossygin jauna eta du, Errusi'ko industriari benefizioak zabaltzeko direla. Orain arte Stalin'en denboratik asita—zentralismoa izanda da Errusi'n, dena goitik eratuta ematen zan, goitik planifikatuta, ta benefizio guztiak Estadua'rentzat ziren.

Errusi'ko industriari aldaketa edo benefizio zabaltze ontzat itz egiten ari diranean, Errusi kapitalismo bidean sartu oteadan diote, okzidental periodista askok. Naztatu egiten dutela beren naia errealditearekin, dio Kossygin'ek parre eginaz.

Aldaketa auek Liberman jaunaren pentsakera edo irizlari dire. Ta okzidentean ez dituzte onartzen edo etzale konten onartzerik.

Egoki litzake Liberman'en proposizioak azaltzea ta artu genezake Michael Kaser, Oxford Unibersidadeko ekonomi zalearen lana, lan luzea ta zaila bano oso ondo egin.

Liberman jauna Karkov Unibersidadeko irakaslea da. Badira amarru urte, Errusi'ko industriari aldaketa bat bear dutela esaten ari zela. Irabazi guztiak Estadua emateko, lantokian ez dutela lanerako gogo aundirik izaten, ta lan gutxiago egingo dutela dio. Beraz Liberman'en irizlari, lantoki bakoitzean zabaltu bearda irabazi edo benefizioko zatibat ta au lenengo zuzendaritiki ari ta askenengo langillerañoko guztien artean, bakoitzari dagokion neurrian. Denak lan egiten bait dute lantoki edo enpresa'k irabazialki izan ditzaden.

Kruschev, leengo lendarakari, Liberman'en irizlari onak ziren edo ez ikustearren, bi lantokiriki balmena eman zien, bata Moskua'n "Bolshevichka" ta bestea Gorki'n "Mayak" izenekoak, biak erropia edo jantziak egiten dituztenak. Lantoki auek salneurria jarri zezatekeen bekar eta zuzenaren salidura bai. Lantoki auek lana, beren erosten gorakoa egin bear zuten—ta ez leen beza goitik eratutakoa—ta beste aldetik, urteko irabazialki, guztien, goiko planifikazio generalak erantxutakoa gannakoa izan bear zuten. Lantoki auen erostak erostiko zutenarekin egin bear zuten beren urteko "plana".

Sistema onek beartuko ditu lana ondo egitera eta geiago egin eta saltzera. Ontariko jarri zitzaizkien—zuzendari ta langillerei—beren irabazi normaletik gañera beste batzuk, egunetik 40 edo 50 arterakoak sariek.

1965'garrengo libelzaren, baziren 400 lantoki inguru jarriak Errusi'n aurreneko bien sistemarekin.

Nere irizlari, ez da kapitalismoa Liberman'ek Errusi'ko ekonomiarik erantxi nai diona, baizik eta gizonak bere berea dun gauz bat—eta orain arte aaztuta euki dutena—gizonaren nortasuna. Gizona ezin ditek edozein moduz aaztu, ezin berdin saritu, ondo edo gaizki, asko edo gutxi egiten badu. Leengo sistema, gutxi ta gaizki egiteko bidea zan, asko ta ondo egitearren saritzen bada salakutakoa arretaz lan egiten, erlantzat kalterik ez dator ta langillak gusterago lan egingo dute.

Liberman'en teori on alin bidezko iruditzen zaigu bai Errusi ta bai beste tokiatarako ta ez dut konprenitzen Errusi'ko ekonomik zaleak orain arte nola ez duten onartu.

Bai aldu Liberman'en teori onek kapitalismoarekin zer ikusirik?

Baizet esan bearko genuke, baldin eta irabazi guztiak baten edo biren zakiera joango balirake. Bano ez da au gertatzen Errusi'n, irabazi geienak lantokian gelditzen dira, zati bat inbersio edo gauza berriak erosi ta leengoak ordaintzeko ta bestea langillien artean zabaltzeko, ta oraingoz, beste zati bat Estadua'rentzako. Au esan nai du Liberman jauna Errusi'rako, lantokiak Estadua'k antolatzen ditun tokirako.

Liberman'en sistema onekin lantoki bakoitzari autonomi geiago ematen zaio, lantokian, langillak eta zuzendariak dire erantzukidun, ta berak egin bear beren planifikazioa.

Liberman'ek eta gaurko Errusi'ko zuzendariak garbi ikusten dute Stalin'ek jarri zuan zentralismoa ez dela bidezko, gaur gaurkoz.

Balitzake Errusi'n aberatsak eta eskaloak ziren denboran, zentralismoa bidezkoa izatea, ta baita lantokietan gerrarako lan egiten zanean, egoki izango zan goitik dena planifikatzea. Bano gaur Errusi ez da leengoza, aberatsago noski, aurrerapen geiago, beartu gutxiago. Esango genuke ejerizio oso bat planifikazioa ez litzekela aski izango gaur angio eboluziora jarraitzeko.

nazio-arteko-unea

Partidu politikuaren gaurkotasunatzaz

Europa'n zehar begiratu bat ematen badugu partiduaren errealditearekin arkituko gera. Partidu auek beti aldatetan ikusi ditugu eta aldaketa au gaur beharragoa. Gaurkotasunez jantzi beharrek eskatzen diote partiduari aldatetarik egitea. Partiduak irauu dezaten estrateji berriak aukeratu behar, gaurkotasunari dagozkion estratejiak, alegia.

Bainan hainxe negargarria, partiduaren estratejiak bakarrik aldatzea. Negargarria partiduak horain dala berrogei urteko elburu eta sinisgai zaharrek jantzi ta neurri oiekin gaurko gizonaren izara neuritza. Elburuak ez dira gizonarentzat baizik, eta gaurko gizonaren izara bera, sartuta dagon gizaitearekin batean ulertzeko ez badute balio, laia, urrun bota egin bear ditugu elburu zahar oiek.

Europa'n ixilik edo agerian dabilzan partiduak, lenda-bizi, nola ta zergatik sortu ziran jakin bear dute, zer zirkunstanzian ziran garai artan, herri artan industrializazio malla, komerziu ta nekazaritza.

Partidu bat zer da? Hori, herri baten partia, taldea, bein ere ez herri osoa. Horregatik partiduaren sorrera, lenda-bizi langille partiduak eta gerago burgesak, industrializazio denboran atzeratu genezakegu. Industrializazio garai, au da XIX'garren gizaaldian eta XX'garrenaren asieran, izan zan langillaren explotatua. Orduan sortu ziran sindikatutak oñari zitutela, langille partiduak, ikusi zutelako politika zala langille talde osoaren interesak gorde erazitzeko biderik seguruen. Reakzioz, bereala sortu ziran burges partiduak ere.

Esan dezagun argi "klase" konzeptua ekonomik konzeptu bat besterik ez dala eta klaseak irauten duten bitartean partiduak irauengo dutela (honek ez du esan nai klaseak beti irauu bear dutenik), partidu klasearen interesak gordetzeko elkarre indar bat besterik ez dalako. Horregatik partidu konzeptua ere ekonomik konzeptu bat besterik ez da.

Bainan askeneko gerra ondoren Europa'n sortu edo berpiztu diran partiduaren izara aztertzeko analisis au baliosua ez hote dan heldur nai. Uste dut lenagoko bide oiek ez dutela Europa'ko kristau demokrazia ta marxista ez dan sozialismoa aztertzeko balio.

Gaurko gure Europa'n klase arteko ezberdintasunak gero ta txikiago dala. (Onek ez du esan nai explotazioari ez dala, kapitalismo estrukturalak gabilzan bitartean, klaseen ezberdintasuna txikiena izan aren, explotazioa beti izango dalako). Gizon explotatuenak ere bizimodu malla bat du, gaurko aurrebideak izateko errestasuna ba du. Gizonak bere behar pretsuenak bete lezazke.

Horregatik gaur egunean zaila da klase bat bestetik bereizitza ikusten ditugulako langille talde asko ta asko bai pentsamentuz bai bai diru naiz burges pentsakerekin kutsatuak.

Hori horrela dala gaurko Europa'ko kristau demokraziak eta marxista ez dan sozialismoak, partidu bano "mugimendu" izena mereziago dute, beren barruan ez daudelako, nere ustez, klase bateko gizonak bakarrik, klase askotakoak baizik.

Balitzake "mugimendua" ta ez partidu gaurko Europa'ko herriaren bide bakarra izatea, bere barruan klase askoren indarrak amestuz (langille klasearenak ere bai) errealditearen izara ondo ezagutzeko. Ta onela "mugimendua" horrek estadiaren agintaritzaz lortuko balu, talde guztietako indarrekin monopolio handiak menperatuz gizonaren hona bakarrik aukeratu lezake.

JOXE MANUEL TOLEDO

Stalin'en denboratik orain arte, erriari molde berdineko jantzi, oñetako, e.a. eman zaizkio, beraz antolamendu gutxi zuten erriarrak. Bano gaur erriak antolatzen ditte bere jantzi ta gañerako gauzak eta ona emen Stalin'en zentralismoa non dijonan indarra gaitzen. Gauz onak eta bereziak egitera beartuak daude eskaloak gutxitu ditzelako.

Okzidentekoak ez ezik Txina'tarrak ere kritikan ari zaizkio Errusi'ri, kapitalismoa dijoazela esanaz. Danon buruan dago, gauzak eta legeak egueratu egin bear direla, eta ikusiko dugu Txina'tarrak gosaren eskaloa izatean urten dutenean nolako neurriak artzen dituzten.

Zorionezkoak Errusi'tarrak, okzidenteko ta Txina'tarren kritika guztiek bizkar ematen badie.

Errusi ezda kapitalismoa bihurtu, baizik eta GIZO. NARENA urreratu

K. IRURETA

Ez dugu orrelako Europa'rik nai

Jakinlari talde batek orain dela bi urte eginakako lanak osatutako liburu bat iritxi da egun auean nere eskutara. Ta jakinlari oien artean ni arkitzen naiz. Orregatik eta egun auean Europa'ren, Elkarrekitiko Merkaturaen, etorkizuna zalantzan egon delako behartu arkitzen naiz esplikazio batzuek ematera. Ez baidut orain dela bi urte bezela pentsatzen.

Orain dela bi urte kristau demokrazia nintzen, gaur egun berriz ez naiz orrelakoa. Ta, jakina, orduan idatzitako kristau demokrazia bezela idatzitakoa izan zen ta gaur egunean neroni ere ez nago ados an esandako zenbait gauzekin. Orain dela bi urte egiten ari zan Europa'rekin txoratuta arkitzen nintzan. Gaur egun berriz izugarriko mesfidantza bat dio. Guretzat, gure prolema konpondu naiean Europa eskapismoa bat izaten da geienetan. Europa "mana" balitz bezela artzen baidugu gure prolema. Europa'ren barruan konponduko diralakoa.

André Philippe'k dio: «Estaduen Europa'tik errien Europa'ra pasatzeko lehendabiziko danok ados egon bear dugu eskamen Europa desegiteko». Ta Duvergier'ek dioenez, oraingo kondizioetan europeismoa defenditzea reaktionarioa izatea da. Elkarrekitiko Merkatura osatzen duten sei estatuetatik bost amerikanoen neskaiek dira, nagusia beñeipen ona balitz, justua, baiñan ez, amerikanoak dira gaur egunean gaitza. Ikusi aldu dituzte kasualitatez Italia, Belgika, Luxemburgo, Holanda ta Alemania'ko gobernuak amerikanoak Santo Domingo ta Viet-nam egiten ari diran genozidioa kondenatzen? Ez. Nor da gaur egun, Frantzia kenduta, Europa'n amerikanoek kontra egiten?

Frantzesak chauvinista fama duete ta naikoak dira batez bre barruan dituen erriekin baiñan gauz bat da oraingo zirkustantzetan ahaztu bear ez dena: abertzaletasuna progresista ta reaktionarioa izan ditek. Beste erriak menperatzeko baldin badea abertzaletasuna reaktionarioa izatea da baiñan menperatu nai zaituan bati kontra egitea, Komunisten Txina ezagutzea (onartzea beste zerbait da), Viet-nam'en eskumen bideak defenditzea, Santo Domingo'n gertatutakoak kondenatzea, irugarren munduko laguna izatea abertzaletasun progresista bat egitea da. Ez dio ajolik politika orren intenzioak, politikan gertatzen neurten dira ez intenzioak. Ori da benetako ezkertiarren politika baiñan oso osorik ezkertiarra izan gabe erdizka gelditzen dena ta ori da De Gaulle gertatzen zaiona.

Era guztietara De Gaulle'k Europa'ri, Elkarrekitiko Merkaturari eriotza ematen baldin bado ez dut nik negarrik egingo. Ta ori europeista naizelarik, baiñan bai diran lidako piztiak negarrik sortzen ez duteanak.

RIKARDO ARREGI

INDONESIA

EUN MILLA KOMUNISTA AKABATUAK

Tehang Kai-cheek 1927'gar urtean Cantonen millaka komunista lokomotoren labetan illarazi zituen ezkeror, Asiak ez du berriro orain arte olako erailketa izugarririk ezagutu. Indonesiako eun milla komunista baiño geiago akabatuak izan dire iru illa beteren barruan militar eta musulman extremistaren eskuetan.

Sortaldeko tekniko eta diplomatikoak lur oietatik zear egin duten blaiearen ondoren, izuturik itzuli dira: ibalak arrastatzen bururik gabeko edo sabel urrututako illotzak, bideetan zear utziten ari diran gorpuzkak eundak, giza-buruekin footballen ari diran mutil-koskorak...

Indonesiako Partidu komunista iru milloi lagun zituen Urrilkeko kolpea baino lehen. Gaur eundak berrogeitamillilla baino ez dira: gailentzekoak igesika edo espetxeetan.

(L'Express'etik)

AFRIKA

AFRIKA OSOA DIGTADURAREN PEAN

Egun gutxiaren barruan, Dahomey'en, Volta Garalan, eta Erdi-Afrikako Republikan, militarrek agintearren jabe egin dira, bortxaz, baiñan egi esan ostopo aundirik biltatu gabe bidean.

Badirudi naiko dela militar bat urreratzea konturatzeko gobernu oriek deuz ere etzirela ikusteko, eta berehala diktadura militar baten pean eroritzen dira.

Oraingoz Sharatik behera bederen, olako remenak, lau nazioetan daude bakarrik: Congo Leopoldville, Dahomey, Erdi-Afrikako Republika eta Volta Garalan. Hauetaz gañera, Uganda, Kenya eta Tanganyika gobernuak, bide berdina jarraituko lukete, expalate ingles gudaroztearen laguntza beren alde.

(Nouvel Observateur'etik)

FERRO-CORTE
LANTEGIAK

ZOLDIAKETA ELEKTRIKOIA TA BARRUTIKOIA
EDOZEIN NEURRI TA ERATAKO BURNI GAIK

Urrut. 58235

ANDOAIN

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Getaria, 10 Urrut. 17751 Etxekoa 22700 DONOSTIA

Bertsio berriak

Beste bat geiago bertsolari familian! Anai zintzo bat datorrigu ate joka. Poz askorik idetiko dizkiogu. Merezi dun arrera gozoa egin nai dio "ZERUKO ARGIAK".

Ernani'ko Ereñozu ballerakoa degu gaurko bertsolaria: Juan Marco, izen deiturak. Bederatzi puntuko bertsoekin datorrigu.

Egoki moldatuak daudela garaiz konturatuko zerate. Zorionak, Juan, eta... aurrera bide oriatik!

1
Pentsatu det bertsok
jarritzen astea
dauden grifa txar batzuk
erakutsen.
Danak ezta erreza
adieraztea
gizonok alkarrekin
daukagun' nastea:
gaur bait bestea
gaizki ikustea
askoren poztia
ta... zeñen tristeal
anaitasun geiago
ez itzestia.

2
Zenbait agindu eder
Jesus'ek emanik
Eztegu bide ortan
egin nai lanik.
Biotz on batekin ez
maitatu lagunik:
naiz mundu ontan danok
anaiak izanik;
bat besfean onik
ezin eramank
asko gabiltzanik
eztet ukitzen nik,
Espaltago bear dan
alkartasunik.

3
Seaskan gauden arte
maite degu alkar
gero mudatzen gera
aguro samar.
Bearean danari
laguntza ordez par,
orek alaitzen gaitu
ogeitaitz amar.
berdin gazte ta zar
zenbait idea (txar
deabruak indar
artutuz du azkar,
gure oker guzia
gauz onek dakar.

4
Txikitandik ikasi
genduen dotriña
munduan salbatzeko
Jaunak erakutsen du,
saia alegia,
alkarrekin izaten
leiala ta piña;
gaur askoren grifa
oso ezberdina
au daukagu meña
pentsatu ezina,
besterantzako gaizki
zer itzegia.

5
Lenengo gurasoen
seme aien era
inbiri geiegikin
bizitzen gera.
Beti laguna txarra,
santua norbera,
baña askok eduki
alkarren tankera:
gure ibillera
bide txafrenera
kontrako lanera
jarraitu aurrera,
utsaren truka jarri
alkar saltzera,
goazenean.

6
Aditu ordurako
gauza bat berria
danean zabalteko
pozez jarria.
Asko jasota obe
naiz izan egia,
baldin jatorria bada
zer kategorria;
gure alderdia
mingain luzegia
dotriñ egokia
degu ikasia,
Iñork eziñ esan ni
pektaria.

7
Nunbaitetik nai degu
zer esana sortu
errez besterentzako
gaizki pentsatu.
Erdia jakin eta
osoa kontatu,
gizonik zuzenenak
ankapera sartu;
au gogoan artu
nola dan pektu
ola ez jokatu
obe da mudatu,
betiko ez gaitzen
madarikatu.

8
Or gabiltza besteren
pauosak kontatzen,
ez geren etxietan
lanik billatzen.
Batean ikasia
bestera pasatzen
zeñen ikusia dan
eztegu pentsatzen;
kontua zabalitzen
inoiz fama gaitzen
ez gera saiatzen
bide onak artzen,
baizik geren animak
Judas' salzten.

9
Mundutar dana gera
zerbait pektari
ez irudituarren
gaurko askori.
Okerreko bidera
zein ezta erori
asko uste ezala
tokatzen da ori;
etsaia ugari
biltzen zaigu guri
ta kulpik iñori
ez ematen ari,
obe da laguntzea
premi danari.

10
Gure bizitza dago
iru egunean
eriotza usterik
gutxienean.
Kompondu gaitzela
guziok onean
alkari lagunduz
bide zuzenean;
bestela azkenean
ordu beltzenean
kezka barrenean
denbora joanean,
mundu au bukatzera

NERE BORDATXOTIK

BASARRI

Mutiko asarrea azaldu zaigu
Belzaman alde oriatik.
Bi aziotara ona izaten ezta
samurra. Alzokari ona, ge-
netan, korrikalari txarra. Iza-
ten da Arruiz'ko txikiak arpa-
tik menderatzen zitun danak.
Aizkora lanak oso dotore egi-
ten zitulako bere pixuaren ara-
ban eta konformidadean, eta
ondoren kilometroak arin eta
bizkor pasatzen zitulako.

Arruiz'ko txikia, urte mordo
luzetxoan, nagusi izan da bi
aziotara. Nai bezelaxe mende-
ratu zitun Yurrebaso ta Lata-
sa. Ikara bizia sartua zeukan
baterretan. Orain, ordea, be-
ra baño areagoko bat azaldu
da: Belzama'ko Arbeldi Kontuz
onekin, mutillak!

Arintxo da aukeran pixuz.
Larogei kilo ezin zapaldurik
ibiltzen dana. Gorpuztean amar
bat gelago baleuzka, aizkolari
onenel ortzak erakusteko mo-
duran litzake. Errekalde ta Po-
lipaso, adibidez, larogelama-
bost kilotik gora ibiltzen dira.
Kilo auker egin esan nai dute
aizkorean, kalidade berdintsuko
gizetan.

Boseoean ere, dakizutenez, pi-
xuz zer ikusi ikaragarria du.
Mallak jartzen dituzte, batzuk
astunago, besteak arinago. As-
tunak astunen kontra jartzen
dituzte: ariak arihen kontra.
Aari jokotan, anima salbu,
ori ta bera gertatzen da. Kilo
erdi bati egundoko garrantzia
ematen zaio.

Ementez dago Arbeldi'ren
okerra, Arintxo da onenen kon-
tra juteko.

Joko zoragarria ikusi gendun
gaur amabost Azpelti'n.

Irabazleari ainhaz txalo jo zi-
tzialon gailzaleari. Au da poz-
garria, au da beti bear litzake-
na. Dun guzla ematen duna-
ri gelago egin eskatu. Iñork ba-
ño obeto daki erriak justizi egi-
ten; bakoitzari berea ematen.

Aizkora kendu zion egundo-
ko alde Arbeldi'k arruiztarra-
ri. Oñek aizkorako lanak bu-
katu zituerako, milla ta eun da
amabi metro inguru korri-
tuta zegoen belzamarra. Samu-
rra zegoen arrapatzen!

Ondo, oso ondo egin zun
Arruiz'ek laizkeria. Alperrik
aritzen zun ordea, Arbeldi ex-
paita errena; aizkolari ta ko-
rikalari baita bide batez.

Arruiz'ek, orainarte, aizkola-
rik menderatu izan ditu aiz-
kora eta korrika. Oraingoan,
aizkolari ta korrikalari dan ba-
tekin egin du topo.

Ta... jakina, burua makurtu
bear; galdu egin bear.

Emeretzi minutu ta ogeita-
zazpi segunduan eman zun Ar-
beldi'k zortzi kanaerdikoren
kontu. Egun onak ziran, bat
edo beste izan ezit, baña oba-
ki egin bear dira denbora oie-
tan. Artaraxe bakarrrik junda
ere marka txalogarria da ori.

Ta, egurrak ebaki bezin laister
zortzi kilometro zeuzkan lais-
terka egin bearrak. Lan osoa
(zortzi kanaerdiko ta zortzi ki-
lometro) 50 minutu ta 13 se-
gunduan egin zun belzamarrak.
Premi izan bala, estuasunik
ikusi bala, ondoko lenago egin
zezaken.

Lena berriitu bear det, Bi
aziotara gaur ezta kontrariorik
belzamarrak.

Azpelti'n aozabalka utzi zun
jendea: Arrituta!
Ura lotlertzea ezta iñor jun-
go edozein moduz. Errespetu
gogorra sartu zun.

Etzan ba lan makala arruiz-
tarak aizkora egin zuna.

24 minutu ta bi segunduan
erdi bitu zitun zortzi kanaer-
diko. Pixu gelago ezturn alko-
lari batentzat, ba-da zerbaizko.
Lan osoaren kontu, 53 minutu
ta 31 segunduan eman zun.
Arbeldi belzamarra alde bat
utzi ta, al dero besterik ainhaz
egin lezakarik?

Arbeldi'k ezturn jokoia irabazi
arruiztarak gutxi egin zulako,
berak asko ere asko egin zula-
ko baiziki.

Gure gazte denboran, zortzi
kanaerdiko 24 minutuan ebatzen
zituna markaz kanpoko aizko-
laritzat jo izan zan. Arbeldi'k,
orainoan, 19 minutu ta 27 se-
gunduan bota ditu, ta ondoren
zortzi kilometro pasa laisterka.

Or gelditzen da ori iñork zo-
goratu nai badu. Ezindako la-
nak zutxi irauten dute urteak
paseatetik.

Martxoaren seiarren egune-
rako dago izendatua Espai'ko
Alzokari Txapelketa. Iruga-
rena da aurtengoarekin, Au-
rreko bi txapeladunak: Gartia-
rena ta Polipaso.

Sari aundiak, bikañak, ten-
ta-variak, dira Donosti'n bana-
tzeoak. Naparrutik iru bat gi-
zon, zein baño zein, etorriko di-
ra, dudarik gabe.

Itxura litzake Gipuzkutik
beste iru izatea.

Galdere auxe eriten ausar-
tzen naiz "Zeruko Argia'tik":
Polipaso ta Errekalde kendu
ezkero, besterik ba al degu Gi-
puzkoa'n, gaur gaurkoz, Arbel-
di'ren parekorik?

Nor dago ori bezela zalduka,
gertututa, txapelketa baterako?

Toki bear luké, nere uestez
belzamarak martxoaren sei-
arren eguneko neurketa. Iaze-
an, Ez nintzake bateri aritu-
ko bakar batzuk bere atzean
gelditzearekin.

Iru gauza dira bear beare-
ko baserrian: Ura, argia ta
kamioa.

Ura ta argidarra ba- dira
orain toki geienetan. Azken
urte aietan aurrerako aundia
egin da ontan. Bear beareko
obretan txanponak gastatzeko
eskuak ezta izan jendeak. Len-
guztuz, gaurkoen zutikeri, modua
izanarren ere, iñonez, erosta-
sunik gabe bizi izatekoaren al-
dekoak ba-ziran bat baño gela-
go. Bakantzen dijoaz alakoak.
Geurko denborak, gaurko iza-
kerak, beste jokabide bat eska-
tzen du. Gaurko baserriarrek
ezta orain irurozei urteko ba-
serriarrek bezela pentsatzen.
Ezta bear ere. Ederki geunde-
ke bestela!

Nere lantxo ontan kamioak
aitatu nai nituzke; mendi ka-
mioak, alegia.

Erderaz, "caminos vecinales"
eman zale izena. Asko dira Gi-
puzkoa'n, baña askoz geiago
bear ditugu, baserriko jendea-
ren bizi-pozta ugaltzeko.

Gipuzkoa'ko Diputazioan ba-
dago gogo ta zaletasuna men-
diatko kamio lamari ekiteko.
Borondate uestarekin ez dana
egiten ordea. Diputazioak dirna
paita du ortaroko. Diru orek
Madrid'etik etorri bear du.

Aurtengo urte ontan iturri
asorak izango ote diran entzun
det; aurtien ezatala dirurik eto-
riko, bafa urtegu urtetaroko
itxaropen onak daudela.

Gabarrin Injenieru jauna,
altamen bereziak meretz ditun
gizona da. Gizon onen gozame-
nik aundia, gure baserriak
atariko atean kamio eder bat
dutelara jartzea da. Injenieru be-
zela, orixe da jaun onen lan-
ketarik gogozkoena; plano be-

riak egitea; gure mendi ta ba-
sotan zear kamio zuria ager-
tzea; nekeak arindu ta eroso-
tasunak sortzea.

Ogeigarren gizaldiari dago.
kion erara bizitzen ikusi nai lu-
ke baserriarra.

Etxe atarian kamioa dun ba-
serriarrek irripartsu begira-
tzen dio etorkizunari. Ezta
etxeratzeko lokaztegi negarga-
rririk pasa bearrik. Minutu gu-
txian buruan erriatzeko
erretasunak dauka.

Kamio paltan daudenak berri-
ordubete edo ordurdiro june-
ra tritxia daukate. Sakonak
eta bizkarrik, bidetxior eta lo-
kaztegiak, danetik ba...dute tar-
te ortan. Neke nekearen ga-
netik, Saldua arkitzen dira.
Legezko inbilia da sentitzen
dutena. Alarik atean kamioa
dun baserriararen inbiri dira.
Eztekota da gainera. Batek aña
eskubide du besteak itxura ba-
tean bizi al izateko. Erretasun-
nik gabeko mendi etxetan sor-
tzen diran gazteak bereala kon-
turatzen diran mundu ilun ba-
tean bizi dirala. Pixkat gogo-
tzen diranerako kalera begira
daude. Etxean paita zaletana
auzoan ikusten dute.

Orain da garaia kamio pal-
tan daudeten ballarrak biltzeko,
alkartzeko, ta gaur edo bir-
ko asmo sendoko artzeko. Ba-
serri kamioentzako diru lagun-
ta datorrenarako gertu egon
bear deute al deuten guzok.

Orduran, denbora galdurik ga-
be, Diputazioa jo. An azaldu
zuen premiak zer diran. Kamio
alal, dotorez, baterrak josten
ditugunean, aldi berri baten ja-
ioia izango da Gipuzkoa'n. Za-
artzen ari zerenotek, edo za-
artu zerenotek, beste pozibide
bat izango deute azken urteak
igazteko.

Gazte zerenotek berriak, len
ez bezelako armabidea izango
deute etxeart zutik eusteko ta
nekararitzari gogotsu jarrai-
tzeke.

Zuen baserriak kalearen sei-
gira bezelatsu izango dira.
Etxetik irteetan eta berriro
etxeratzeko ezitute kezka aun-
driko emango. Oraino beldu-
rak bein da betiko txanponak
izango dituzte, jolasoka bizi-
modua irudituko zaizute len-
goaren konparatzeko.

Al degun guzia lagunduko di-
zutegu geure aldetik. Bai egu-
neroko periodikoetan, bai gu-
re erradio saioetan, lagun izan-
go gaituzte. Bear diran zula-
ketak egiten ez gera aspertuko.

Ura, Argia ta Kamioa!
Izurak bear ditu baserriak.
Birekin bakarrik dagona erren
dago. Irugarrena erantsi bear
zaio osatzeko.

Negar eta lantuarren extegu
ezten egiten. Baserria gaxo da-
gola ba-dakigu. Sendatzeko zer
botika paita zaizkion ere bai,
gutxi gorabera. Beti eztegu as-
matuko, baña askotan bai.

Gizonetik gizonera eztago al-
derik Kaleko langillea bezin
txalogarria da baserriko. Ez-
tago eskubiderik, mendian jalo
dala-ta, eun urte alazera bi-
zitzeko, iñonez errotasun eta ko-
modidade rabe. Bizi-pozta ual-
du bear zaio menditarari. Bes-
teen pare dala ikusi bear du;
ogeigarren mendearen bizi dala
bera ere. Astoak esnez gaitz-
tuta lokaztetan arrastaka da-
biltzen olek, kamioneta txikiak
artuta ikusi nai ditugu gure ka-
letan zear.

Borondate ezin obeko jaunak
ba-daukagu. Goazen berolen-
gana ordua datorrenean. Eta-
gula denborik alperrik zald-
lengoan gelditzeko. Azer leloak
gu olakorik egiten badegu!

TV - RADIO

TELEFUNKEN

MUNDU guzian famatua dan marka alemana

TELEMIG

MIGUEL CELARAIN'enean
arkituko dezu

Urbietia, 24

Urrut. 11.711 ta 24.700

DONOSTIA

TRANSPORTES

«GOIBURU»

ANDOAIN (GUIPUZCOA)

Euskal kanta berriak aidean

ZERUKO ARGÍ onen beste orri, alde batean, gertaera pozgarri bat aipatzen degu. Ernan'tu libel'tza' ren 9'an eta Donosti'ko VICTORIA EUGENIA Antzokian 23'garrenan, garaipen aundia izan du gure izkuntzak.

Egun oietan izan ere, lenengo aldiz antolatuta da Euskal Abesti Berrien Jaialdia. Gure gaztedia, nexka ta mutil, bildu dira gaueko giro berriko kanta sail bat abesten. Erriak, berri, ederki erantzun du, ta kantarien lana gozoz txalotu ere.

Kittarra ta pila-monikaz lagun, duak batzuek; orkestraren lagun, tzaz besteak, gaueko telebistan erderaz entzuten ditugun abesti berrien giro ta aietan, euskerazko itzein abestuak entzun ditugu alako kanta atsegiak. Euskerak gaur arte lur berria zuan kanta

sail ori, Gaurtik euskerak beretza, ko trabazi du kanta berrien saila.

Benito Lertxundi, oriotarrak asiera eman zion jaialdiari. Mutil onek bere kitarrak, igaz "La Voz de España" antolatutako leketan, bigarren saria jaso zuan. Euskeraz ere, jator kantatzen du.

Urrengo KEMEN izeneko neska irukotea, pila-monikaz lagunduta agertu zitzaizun. Kanta arin eta atsegiak. Mikel Laboa, mediku gazteak, kanta zarrak herrituta bezela erakutsi zizkigun Ernan'tu. Bere diskoa ezaguna da Euskalerrian, eta aurrera dijoa diskoak gertatzen.

Mari Lourdes Iribondo'k ez du inoren bearririk kitarra artu ta zoragarri abesteko. Erriz-erri dabil kigu, eske guziet erantzun ezinaz. Zuaznabar analen "Txalaparta" ere antzinateko usatz igurtzia zertokigun. Arantxa Gurmendi'k

bere era berria erakutsi zigan dotore ta txalro orkestrinaz bere dolauak apainduaz. J. Lekuona, apaiz jaunak, ostera, abesti sakonak eta zirrarakorra txuri zizkigun kitarra eskuetan zuala.

Azkenen, Bikondoa, auspo-jollie yayoa, Espainia'ko txapelidun eta Europa'n boskarrena gelditu daken, bere soluz goza du bildutako jendetza. Jaialdia bukatzeko PELOTARI pelikula, euskeraz azaldua ikusi genduan arri ta zur. Alako zine ederrik eta ikusgarri-rik! Gure pelota jokoa zoragarri esnaera pozgarria gure gazte ta agertzen du. Orre Jaialdi berria ta gure izkuntzarentzako. Orain ekin beste gazteok ere, zuen gaitasuna sail onetan erakusten. Sortu kanta berriak, lengo zaarrek in batera kanta ditzan Euskalerriak. Ipar-riagirre'nenak bere sasolan bezela, barcia ditezela alde berriok Euskalerri guzian!

Papelera del Leizarán, s. a.

ANDOAIN

58.306
Teléfs.: 58.307
58.308

MANUEL OLANO

MEKANIKA KONPONKETAK

LARRAMENDI KALEAN

ANDOAIN

Celulosas de Andoain, S. A.

LEIZARAN'GO BIDEAN
Urrut. 58.121

ANDOAIN

CROMADOS

"SANTA CRUZ"

LEIZARAN KALEAN
Urrutizkiña 58122

ANDOAIN

PREFABRICADOS

JULIO SANCHEZ

ETXEGINTZARAKO ZATI AURREZ AGINAK,
EDOZEIN ERATAKOAK.

Urrut. 58377

ANDOAIN

Francisco Arruti

ARDO TA EDARI ALMAZENA

Urrutizkiñak: almazenekoa 58208
etxekoa 65694

ANDOAIN

CARROCERIAS ANDOAIN

EDOZEIN BERE BILLETZAT KONPONKETA

Ayda. Madre Cándida, 2

Urrut. 58209

ANDOAIN

ZASA

Elektrika gaien salbenta

Kale Nagusian, 42.

Urrut. 58156

ANDOAIN

IRUBE DENDA

AITA LARRAMENDI'REN

ETXE TALDEA

Urrut. 58705 ANDOAIN

Zeruko Argia

Oquendo, 22

DONOSTIA

Arpide-saria

Urtekoa 140 pta.

Erbestean 210 pta.

Aidez artu nai bada, galdetu.

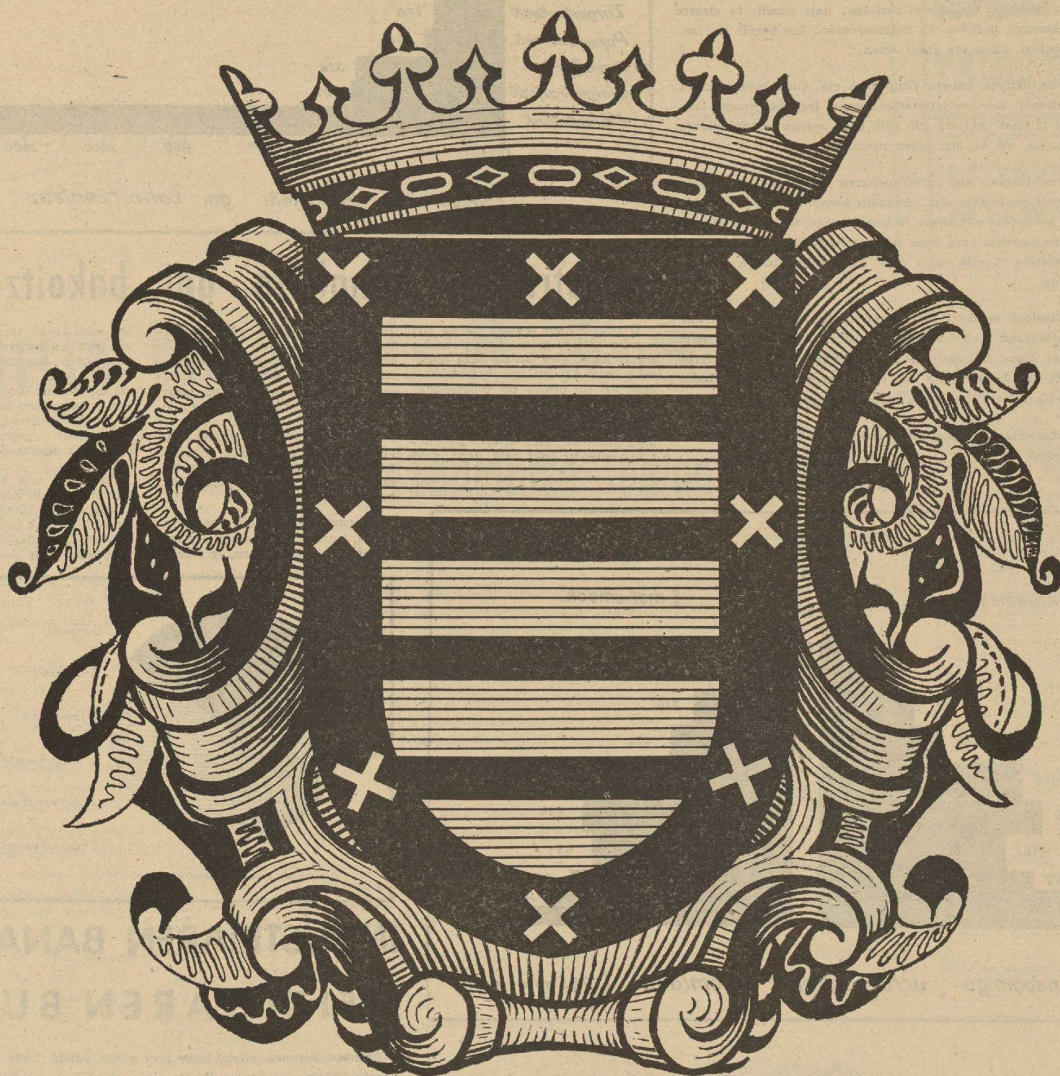
oria'ko tella ta arrilla, s. a.

ETXE BIZITZETARAKO ARRILLU BEREZIAK

URRUTIZKIÑA 58230

ANDOAIN

Andoain'go erriak aita Larramendi'ren eriotzaren berreun urte-urrenean

Andoain'go udaletxea Larramendi'ren omenez

Andoain'go aluntamentuak ez du atzera gelditu nai aita Larramendi'ren eriotzaren berreun urte-urrenean. Ortarako batzorde berezi bat izendatu du urte guztiaren barruan egingo diran omenaldi ta jai guztiak behar bezela koordinatzeko.

Larramendi urteari Andoain'go erriak otsaillaren seian emango dio Gipuzkoa'ko agintariekin batera ta egun orretan erriko semeak emandako meza nagusiaren ondorenean Larramendi-zale aundia den Elias de Tejada jaunak emango du aita Larramendi'ren gaieñean itzaldi bat.

Urte guztiaren barruan beste gauz asko egitea pentsatzen da.

ORRI AU ANDOAIN'GO UDALETXEAK ORDAINTZEN DU

ANDOAIN GAUR SARRERA

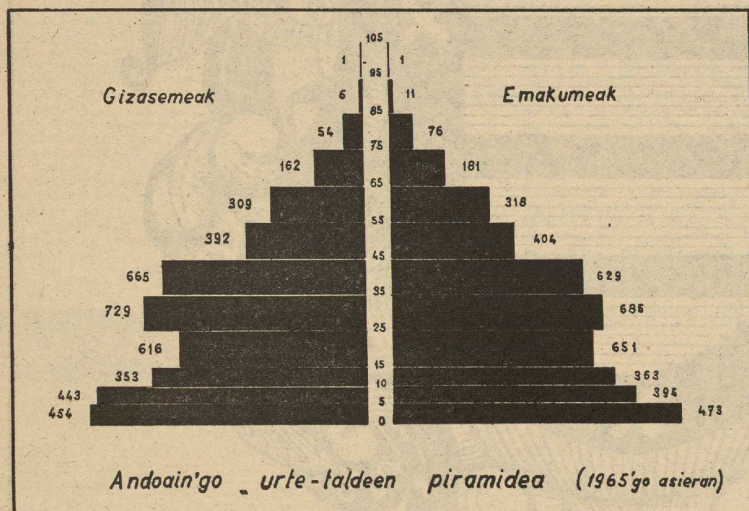
Berreun urte baño gelago dira, gure Aita Larramendi aundiak "Co-reografía de Guipúzcoa" egin zuala. Liburu onetan agertzen da, garai artan nola zegoen probintzi au jokera guzietan; nola gizadi, ta gizarte gaietan, erlijio, ekonomi, politika eta kulturarenean; lan berezi eta izugarria, gizon batentzat, batez ere garai artan.

Geroztik berreun urteren buruan Guipuzkoa eta Andoain'ek aldaketa aundiak izan dituzte: bai bere jatorrizko izaeran, lege, bizi modu, langintzako teknikan ta abar. Ala ere guk uste degu orduko izakera aldatu gabe gelditu dala, eta, ori da, erri baten nortasuna.

Gaurko egunean teknika eta aurrerapenaren bidez izadiari aberas-tasun berriak ateratzen zaizkio, eta, Andoain konpromiso aundiko bi-degurtze batean arkitzen da. Aurrera jo baño lenago azterketa bat egi-tea beartuak gaude ikusteko gure erria nola arkitzen dan, begirada osoz ikusita. Gaur problema berriak sortu dira, bai erlijio, gizarte, politika eta ekonomi gañean.

Gu ez gatzoz soluzioak ematera, orretarako dira erri buru egiten du-ten gizon eta entidadeak, guk bakarrik Larramendik egindako lanari gaur jarraipen bat eman nai izan dlogu. Andoain'darrak beren erria obetogo ezagutu ta danok, bere alde lan egin dezagun, eta, gañentzeko erriak gure ejemploari jarraituaz beste oinbeste egin dezaten.

OARRA: Estudio ontan arkitzen diran dato guztiak 1964 garren ur-teko azkemea atereak dira.

URTE-TALDEEN PIRAMIDEA

Erri baten biztanleak urte-taldetan obeto azaltzeko, urte-taldean piramidekin agertzen da.

Dibujo erdian dagon, zuri utsune ortan urteen ter-mometra bezela da eta urte talde bakoitzean dauden biztanleak ezker-eskubi jartzen dira, gizasemeak edo emakumeak izanik, arrastoak neurtuaz.

Erri bat ondo antolatua egoteko, bere piramidea oñar-riak zabaletatik asita estutzen joan bear du urteak di-joazen bezela.

Gure piramidea, ondoto antolatua dago gaurko egunean, bere oñari zabalekin, 0-15 urtekoak % 29,7 du. Anormalidade bat bada 15-25 urteko gizasemetan, au da pixkat jeltzeza, au izango-da guda ondorenak ekarri zun jaigiztasunaren gutxitzeagatik.

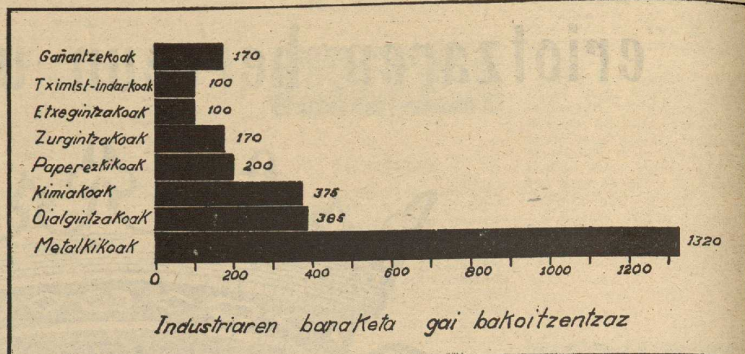
Beste gertakaria 25-45 urtekoan, piramidean puz-tutze ori, beste lurraldetatik etorzen diranegatik izan-go da, urte guzietako jendea etorri arren, urte oietakoa izaten da geiena, lanerako giro onenian daudelako.

Geinetan eta au mundu guziko gertakizuna da, emakume geiago bizi dira; gure errian-ere emakumeak gei-ago dira, baño ia berdintsu: Ikusten degunez urte-talde guzietan daude geiago 10-15 ra eta 25-45 ra kenduta, azkeneko ontan leno esan degunez beste lurraldekoak influentziatzen dute beste urte-taldeetan baño geiago, gizonezko geiago etorriaz emakumeak baño, orregatik da ogei urte oietan emakume gutxiagoa izatea.

Beste gañantzekoan, tankera, egokia dauka gure erriaren piramidean joskerak.

Aurren salla ...	% 29,7 ...	2481
Azien salla ...	% 64,5 ...	5398
Zaharren salla ...	% 5,8 ...	492

Gaur egunez Andoaingo umeen salla oso aundia da, Guipuzkoan 24,6 baño aundiagoa, eta ori datorren be-laundiarentzat seña aundia da, asko izango bai dira lan egiteko ahalmenduta gertatuko diranak, orregatik ez dute neke aundirik izango umeen eta zaharren salla mantentzeko.

Industriaren banaketa gai bakoitzentzat

Grafiko ontan ikusten denez la-nerako — toki geiena bear duenak, metalkiakoak dira % 46,08. Eta onek asko esan nai du erri batentzako, esan nai du ofizial eta espezialista asko dirala gure artean.

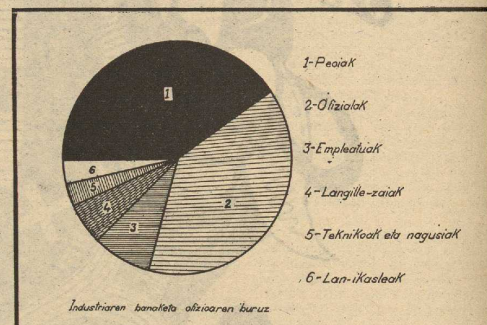
Ondoren datoz kimiakoak eta oilagintzakoak; bien artean % 26,08. Emen gogoan euki bear degu, gu-

txitu dirala, gure «Algodonera» joan zan urtean itxi zalako). Gañantzeko «lantegi» guziak esanda-ko gaian berriak dira, onek alde ba-tefik teknikaren aurrerapena dakar-kigu baño bestetik peoi lana eta gi-zonaren ezerezea, geinetan eta geiena peoi-utsak bear diralako. Ta alde ortatik gizatasunez atzeraka goaz. Berdin gertatzen da papele-rakin, lantegi oietan ofizial gutxi bear dalako.

Azkeneko urte auetan beste in-dustri, lantoki berri batzuk ere sor-tu zaizkigu emen, bañan, ez garran-

tzi aundikoak, teknika gutxiokoak, eta peoi lan bearrekoak, kointura onek oker aundiak dakarzi erri batera, batez ere ofizioaren jabe eta espezialista dirantentzat. Ez bear latz au gertatzen zaigu Andoain'en ta orrela besteun-bat langille ego-kienetakoak inguruko errietara joan bear izaten dute beren ogia irabazteko.

Azkeneko urte autako, erri aзи-tze onek, ez du ekarri, langintzato-ki ugartzerik, izan bear zuan eran, ta egin diranak peoi langintza eka-ri dute, eta lenagoko lantokiak aзи-gabe iraun dute.

INDUSTRIAREN BANAKETA OFIZIOAREN BURUZ

Ikusten degunez, ofizial baño peoi geiago dande, beste errietan Erna-ni eta Tolosan geiago-zanik ala ere asko da, au peoi-lanketa berriak sortu diralako. Azkeneko urtetan da. Lan-ikaste, apendiz, ain gutxi izatea, asko esan nai du, adieraziaz Andoaingo industriak artzen ari dan bidea.

Jakiña da "Profesional" ikastolako promozioak lana billatzen ibiltzen diduzten eragozpenak, oso gutxi oraindik izan arren.

FUNCOR, S.C.I.

Benetako baserritarrak bear dituzten MAKINAK:

BIRINTZALLE - ERROTA - NAASTALE
ZERRA - URAGA - URASKA

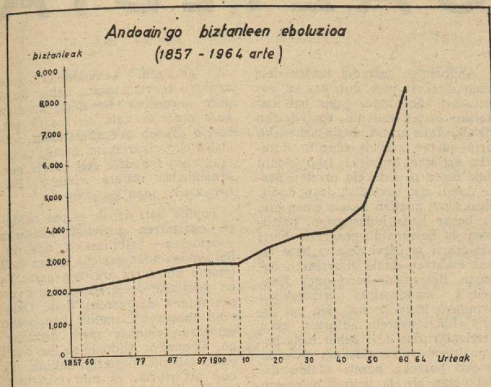
Europa'ko aurrerakizun'ik onenak, emengo nekazariarentzat

ADI TA OROI EZAZU
FUNCOR

ELORRIO

AZKAR BEZIN ONDO
Vizcaya 114

ESTADISTIKAK DIONEZ

BIZTALEEN EBOLUZIOA

Andoain (lenago Leizaar), lenago aldiz aitatzen da 1397 garrenurtean Getariako Juntetan.

Badakigu 1556 garren urtean, Andoain'ek 24 "su" zituela, eta onek 660 biztanle egiten ditu.

Baita ere badakigu Iruña'ko Gotzaiaren eskutitz batean 750 biztala zituela agertzen dela 1586 garren urtean.

Andoain garai artan Donosti eta Tolosaren menpean egona da, baina 1614 garrendik askatasun osoa lortzen du erriak, 950 errial ordainduaz bere 249 "auzo" gatik (eta "auzo" bakoitzangatik 5 biztanle artzen dira), urte artan Andoain'ek 1245 biztanle zituan.

Ordu ezker 1857 arte ez dakigu ezer, urte onetan Erregian aginduz asten da "zensoa" ofizialki egiten, eta argazkian dauden datuak, adierazten dute Andoain'en eboluzioa.

1857 garrenean	2125 biztanle
1860	2167
1877	2436
1887	2648
1897	2878
1900	2866
1910	2850
1920	3322
1930	2710
1940	3854
1950	4647
1960	7060
1964	8371

Grafiko ori beidatuaz igartzen zaio obeto, ikusiaz Andoain'ek azkeneko eun-urte ontan eraman dun azi-bidea.

Joan zan gizaldi erdia pasata asten zaigu Andoain azitzen pis-kabanen eta joera onek gizaldia bukatu arte irauten du. Azitze au ez da len bezela berezikiko, "cre-

cimiento naturala" izan; garai artan Algodonera antolatzen da, ta onek langintza-toki berriak sortu-zen ditu; inguruko errietako jenda etorriaz, eta erria multuaz.

Baño gizaldi onen amar lenbiziko urtetan, jexi egiten da, au zurrera ordun Ameriketara joateko joera aundia izan izalako omen da, eta gañera Kartenera delitzen zioten lantokia krisisean ibili zalako, 1910-1920 artean azitze bizia asten da, Europear gudak ekarri zuan kointuntura-gatik, industriak indar berriak artu zituan eta gorago joera orrek 1930 garren urterean jarraitzen du.

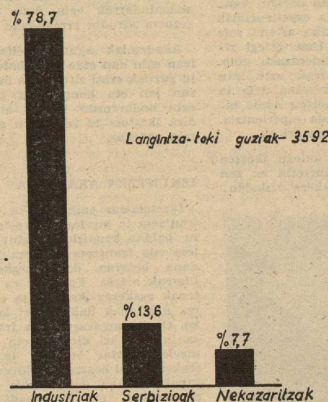
Baño 1930-1940 artean azi-joera jexi egitenda, 1936-39 gudan gatik.

Urrango 1940-1950 artean erri-egitze bizia egiten da, industrialte aundia egiten da Andoain'en, eta onek, etorkiñak ekartzen ditu, Geiena Naparro alde-koak.

Urrungo 1950'tik-1960'ra, amar urte oietan gertatzen da azitze ikaragarria, azitze au bere onetik ateratzen da; eta neurri bilerdugarriak artzen ditu gure erriarentzat, problema asko sortuaz. Joera au urango lau urtean aundiagoa blurtzen da, gizaldi ugaltze bat dirudik. Orrela 1964'an 8371 biztanle eukitzea irixten da, onek esan naidu 18 urtetan bi bider azi dala Andoain, eta kontuk atera, onek ekartzen ditun ondoren garrazakin.

Eta oraingo buru-gabeko joerak jarraitzen ba-du, teknikoan iritzi erria ikaragarri azitzen joangoda 2.000 garren urterako lau bider geiago aziko omen da, eta 2.030 garren urtean amar bider 1950 garrenian zana.

Andoain'go langintza-tokin banaketa

Langintza-tokien banaketa

Andoaingo langintza-tokien banaketak adierazten digute industriak erabiltzen dituala geienak, nekazaritza eta serbiziota gañentzekoak.

Eunetik zortzi basarri-tarrak dira. Alde ontatik Europa'ko erri aurretatuak bezela gaude, baño azkeneko urte auetan bezela bagoaz baserriak ustutzeak oker aundiak ekarri ditzazke gure erri-ekonomiarentzat. Dakigunez 50 urte auetan 25 bat basarri ustu zaizkigu, bere lurretan lantokiak edo etxeak egin diralako edo bestela beste baserri batek artzen ditualako ta gauzko joerak jarraitzen badu askoz geiago gutxituko dira, basarri batzutan gazte-indarrik ez dagolako. Au gaur eguneko ekonomiaren kointuraren barruan, buru-gabe produzitzea dalako baño gauro egunean jarrai bear luke basarri batek industri batek bezela.

Andoain'ek gaur 151 basarri dauka 123 gizon eta 19 iru-rogei urte egindakoak 142 gizon emakume daude, gañera oiei laguntzen 114 emakume aitzen dira, danen arte 256 nekazari-langille ozatuaz. Ortaz gañera beste 200 basarritar dira lantegi eta nekazaritzako lanakin osatzen diranak.

Basarri-ari ekonomi eta gizarte gain erantzun bat eman bearean dago.

Beste aldetik asko azi diranak, industriak erabiltzen dituan langilleak dira bear eta serbizioak sortu eriaz erriari.

Serbiziotan ibiltzen diranak oso gutxi dira, gutxi baidira erri serbizioak.

ANDOAINDAR LANGILLE GAZTE TALDE BATEK

ETORKIÑAK NUNDIK

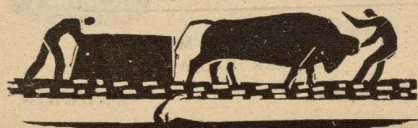
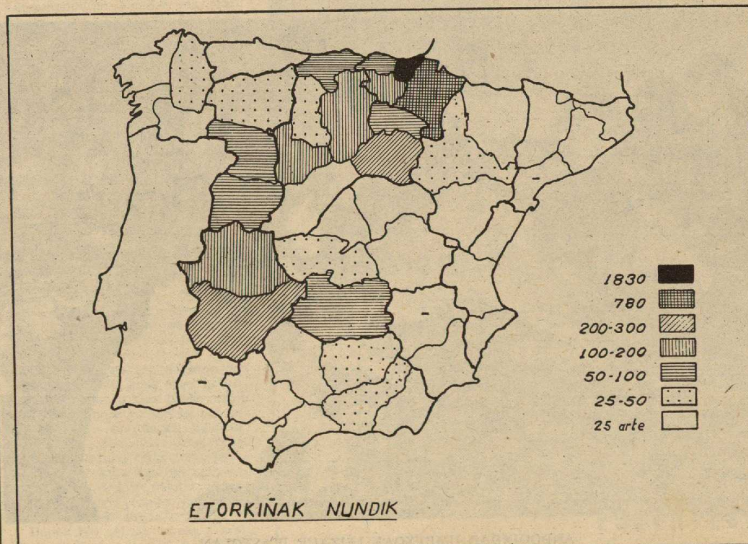
Mundu guztian ematen da errialdaketa, emigrazioa, eta onek problema aundiak ekartzen ditu.

Andoain'en biztanleetatik 4.700 karpotarrak dira, eta oietatik 1.830 Guipuzkoarrak dira eta beste 977 napar eta gañentzeko euskaldunak.

Etorkiñak bere gizarte-kultura eta nortasuna ekartzen du, baina bear dan bezela pixka-pixkana etortzen diranag kultura-ta zibilizazioa berrian sartzen dira, eta au gertatzen zaigu lenengo etorkiñekin. Eta euskaldun etorkiñekin ere gizarte problema ez da izan, serbizioak jarri bearra batzik.

Mapari beidatuta ikusten degu Espain'ko probintzi guztietatik etorri dira Huelba, Albacete eta Tarragona kenduta, geienak, gaztelar-leonesak eta extremeñak izan dira, antz geiago dute besteak baño. Ala ere ain ugaria ta burruadun izan da, problema asko sortuaz erriari eta gizarteko el-karganatzeari. Emengo aber- tasuna artzen badute, gizalegia da kultura ere artea; ori pixka-pixkanan egiten dan prozesoa da: guk gure alde- tik irikiaz, eta errian ardura duenak, estrukturak antolatuta bear dituzte, etorketa ori kontrolatuz, eta bear dan bezela artuaz.

Andoain'en oso sakabana- tuta daude erri guztian etorkiñak. Baña batez ere Leiza- tar Agustín'en auzo-legian daude; eta lenago etorritakoak Laramendi kalean.

Leizaur izeneko IKAS-TOKIAK

Leizaur Andoain'ek aspaldi batean izan zuan izen bat da ta Leizaurrak Andoain'go ta Gipuzkoa'ko jauntxo ta aundiki batzuek izan ziran oñazino ta ganbinoen garaiean. Baina gaur egunean Andoain'en Leizaur izenak oso gauza diferentek adierazten dituzte: ikastola ta akademi bat.

Ikastolan urteari eskola guztia erakusten zala euskeraz ta dudarik ez dago ori dela biderik egokiena eta oñazino ta ganbinoen garaiean. Baina gaur egunean Andoain'en Leizaur izenak oso gauza diferentek adierazten dituzte: ikastola ta akademi bat.

bakotzarentzat bere neurrian. Gaur egun sozioak berreun dira.

Orain dala iru urte Andoain'go ikastola asi zanean kritika batzuek izan ziran, ez errian bertan, kanpoan baizik. Alegia esperientziarik gabeko jendearekin asten zala ikastolaren bizia. Ume geiegi zira, alderano gutxientzako etab. Baina andoaindarrek uste izan dute inportantea astea dala ta egiteak berak erakusten duala bidea ta ematen duala esperientzia. Ta ori egia gertatzen ari da.

Seinariak onena kalean ikusten da, Ikastola asi aurretik ez zan kaltetan umenen izkera euskaldun.

Akademiaren inaugurazioan D. Manuel Lekuona itzaldia egiten.

aurren irugarren urtea daramak bere bizitza barruan ikastola orrek.

Gaurkoz eun eta berrogei ta amar neska mutill txiki dabilta ikastola ortan. Danak ez dira eskaldunen semeak bai baldira erdaldunen seme-alabak ere. Eun eta berrogei ta amar neska mutill oiei erakusteko lau andereño, maixtra, ditu ikastolak. Pentsa orlik batatz beste zenbait gustu sortzen dan ikastolarentzat. Ta ikastola benetan erriko egin nai baldin bada ezin asko ordaindu erazi mutikoen gurasoei, euskera aundikien pribilegio bat bihurtu nai ez bada. Orregeatik bearezkoa egiten da laruntzailleen dirua. Orta, rako ikastolak sozioak ditu ta sozio oiek illero illero knota bat patzaten dute ikastolarentzat. Knota oiek era guztietakoak dira, balio gutxiokak eta balio aundikoak.

na entzuten. Gaur egunean noiznai ta nunnai berriez. Ez al ditu orrek gainentzekoak justifikatzen?

AKADEMIAREN JAIOTZA

Ikastolak bigarren urtea zera-makinean ikastolako zuzendariel eta ikas-toki propioak izatea ez ote zan komeni problema sortu zitzaion. Ta lokal berriak erosteko asmoa konkretatzen zilaon bezela "sociedad anónima" baten irudia indartzen zilaon eta onela azkenean "sociedad anónima" bat egitea ere, baki zan ta soziedade berri orri jarri zitzaion izena. Soziedade orrek 950.000 pezeta ditu kapital bezela 1.900 akzioetan banatuak eta 1965'gn. abenduaren 31'an 1.276 akzio suskribituta zenden 152 sozioen artean. beraz 839.000 pezeta. Urte onen asiera ezkerotik ere akzio gelago suskribitu dira.

ANDOQINDAR UMETXOAK LEIZAUR IKASTOLAN

Orregeatik esan ditek Akademi au Andoain'go erriarena dala benetan, bere diruarekin eta bere laguntzarekin jasoa dalako. Andoain'go industriak eta batek ere andoaindarrek egin dute posible gezurra dirudin errealdade au.

Akademiak Agustín Leiza kalean egin dan etxe berri baten barru guztiak erosi zituan eta bear ziran lan eta konponketa guztiak egin ondorenean bertan arkitzen dira ikastola ta izkuntzen akademi gaurkoz.

IZKUNTZEN AKADEMIA

Ikastolatz gainera leku oietan frantzea ta ingeleza erakusten dira, baiñan kondizio batekin: ingeleza edo frantzea ikastera joaten dana beartua dago euskeraren klaseak artzea. Euskeraz ez dakitenak euskeraz dakiten ori lantzeko. Ogeita amazapi dira frantzeza ikasten ari diranak eta zortzi ingeleza ortan berrogei ta bost euskera ikasi bearran arkitzen diranak. Ikasten dabilanak edade guztietakoak eta era guztietakoak dira.

AKADEMIAREN INAGURAZIOA

Pasatako urtillan eman zitzaion asiera akademiari bear zan ospaerik. Urtilliko irugarren egandean Andoain'go alkate jauna andoain zalarik bedeinkatu ziran lokal oiek. Gero erriaren aurrean eta eskola-urtearen asiera bezela Manuel Lekuona apaizak irakurri zuan bere itzaldia "Euskera ta eskubide naturalaren" gainean. Itzaldi mamitsua ta dotriña aundikoa euskeraren eskubide ta eskubide guztiak Jainkoak jarritako eskubide naturaletik sortzen dirala esan baizuan.

Inaugurazioan andoaindar asko izan ziran baiñan baita ere naiko kanpotar eta danak arrituta gela. ditzu ziran ikusirik Andoain'go ikastolak eta izkuntzen akademiak nolako lekuaq dituan ikusi zuten. Izan ere lokal auek 160 m² dituzte ta bertan komonak eta alde batera utzita iru klase aundia daude, eginkizun guztietarako balio dutenak gainera.

ANDOAIN'go GAZTEDIA

Andoain'go gaztedia esnatu dela esan ditekela uste dut, eta ez dut uste ori andoaindar gazte bat nazelako esaten dutenik, egia delako baizik. Izan ere Andoain azkeneko urte auetan zer bait ezagutu dute nak erriaren espiritua asko aldatu dela diote ta aldaketa orretan parta aundi bat gaztediak izan duela. Euskalerrri guztian bezela emen ere, ta behar bada indartsuago, nabaitzen da belaunaldi, generazio berri bat etorri ta irixi dela ta bere lekua eskatzen duela gizartearen barruan. Belaunaldi berri onek Kennedy'k lendakaritza artzerakoan esandako izak bereak egin nai dituzte: «libertatearen antortza esku berrietara pasa da». Behar bada belaunaldien arteko aldaketa elkarren arteko burruka bezela azaldu da. Batzuetan ala da baiñan bestetan itxura besterik ez da. Izan ere erriaren alde lanean jarraitzen duenak beti baidu anima gaztea, ori egiterakoan, gazteak bezela, gizarte ondu ditekela, eraberritu ta aldatu litekela pentsatzen dutelako. Esperantza ez dutelako galdut. Baiñan ba liteke orregeatik sortzea belaunaldien arteko konka. Asko baidira, ta ez nuke epaillearen itxurik artu nai, pasatakoagatik etsi egin dutenak. Gaztediak ordea ez du etsi ta orlik datorriko bere indarra. Baiñan gu azitako zenbaituen etsipena epaitzeko nor ez bagera ez dezatela oiek gure inkomformismo radikala epaitu.

Etsi ez duenak gaurko errealdadearekin ez dago konforme ta konforme ez dagona inkomformista, rebeldia ta ekillea da. Orregeatik ere ez dituzte ezabaidatu gabe aurreko pentsamendu ta ideiak jasozten. Baiñan orregeatik behar ditzuten errespeto. Lehenagokoekin zenbait ideia ta pentsamenduak ez digute balio ta orandikan oien orde gure gureak ez ditugu arkitu. Onela ikusten gaituzte askoan desorientatuta ta aldakor, baiñan ohe luteke zenbaitesuek zinisismo betetako irriparrarekin emandako pentsesj batzuen orde egi bila ibiltze guztiak merezi duen errespetoa izatea.

Asko mintzatzen da jendea gaurko gaztediaren ajolagabekeriataz. Ez da ori Andoain'en nabaitzen dena. Egia da ba dirala onelakoak eta naikoak gainera zoritxarrez, baiñan ajoladun gazte asko dago Andoain'en beste oien ajolabekeria ahaztu ez erazitzeko.

Askotxo dira lanaren ondorenean Donosti'ra joaten diranak eta Andoain'en bertan gelditzen diranak gaueko eskolatan estudiatzeko, ikasteko. Askotxo dira ase eziñieko jakin nairekin bere burua osatzen ari diranak. Askotxo dira kultura lanetan, euskeraren lanetan dabilzanak. Askotxo erriaren alde era guztietako lanetan sarturik daudenak. Askotxo kontzientziak beti euskeraz egiten saiatzen diran neska ta mutill kuadrillak. Askotxo... baiñan zertarako jarraitu? Au guztia orain dela urte batzuek ez zen ikusten eta beste ezkerregatik ez baldin bada ere onek erriarentzat dakarkin itxaropen guztiagatik errespetoa merezi du.

Baiñan Andoain'go erriaren estrukturan gaztediak ez du leku.

rik arkitzen. Lehendabizi gure erriaren barruan esaz behar dugu gure nortasuna. Ez dugu auzten gure erria ez dela erri osatu bat, barrio askoen eta diferentien nola alabaitako elkartasuna baizik ta oreragozpen bat dela erri bezela personalidadea izatera irixteko. Baiñan zatika joan gaitzen.

Topiko bat, danak esaten baidute, ogeigarren gizaldiak jolasaren—ozioaren—zibilizazioa dakarkila. Andoaindar gazteak ordea sail onetan umezurtz arkitzen gera. Ta ez pentsatu ozioaren problema inportantea dantzararena dela. Ozioaren barruan lanetik kanporako eginkizun geienak sartu ditzazkegu. Ortarako Andoain'en ez dugu ezer, taberna besterik, jakia. Ez nun alkatari, ez nun jolasurik, gure neurrikorik ez ez. Ta jolas jolasari ekin dezaioan. Ez dute uste inork ukatuko dituenik andoaindar gazte geienak igandetan bere jolasera kanpora ateratzen dirala. Ta ez dut orregeatik protestarik egiten, gauzik normalena baida erriaren estrukturan dauden bezela jarraitzen duten bitartean. Ta musika jarrezka musika izateak ez ditu gauzak konpontzen, argi ikusten den bezela. Ara problema bat. Ta ez dut erriko jolasa erriko izateagatik defenditzen, kanpora ateratzea eskapismo bat delako, errealdadeari iges egin naiean sortzen den alienazio bat delako.

Dudarik ez dago problema au konpontzea gaitzen eginkizuna dela batzuek ere problema delako baiñan erriak instituzio bat du erriko pertsona partikularrik ezin dezaketa tana egiteko: aiantamentua. Ba dirudi, ordea, aiantamentua aundien, azitakoan gauza dela ta gu berarekin zer ikusirik ez dugula. Orri deitzen diot nai erriko estrukturan gure bearran neurrian ez egotea.

Beste problema bat. Lehenago esan dut asko dirala bere jakin-naia ase naiean dabilzanak baiñan jakiaf ez dute bide zabaliak ortarako arkitzen. Bada bestaldetik Andoain'en Biblioteka municipal bat. Estruktura orren barruan kultura zabaltzeari buruz eta zenbait gazteen jakin-nai ori asetzeari buruz zenbait gauz egin litezke. Baiñan zer? Gazteak ez dute zer ikusirik biblioteka orren gestioan eta bizitzan, beraz ifiola ere bere oientzat zer-ikusirik ez duen zer baita bezela auzalten da.

Artu ditzagun kirolak. Egia da frontoi bat ba dela ta futboleko kanpo bat ere bai baiñan zer kondizioetan? Zer komodidade dakarkin frontoiak? Duruxik ez etab. Atletismoak ez da zaletasunik sartu ez baidago nun egin. Etab, etab.

Beraz begi zabaltzen batean barrik ikusi ditugu problema batzuek baiñan geiago, ugarago, azalduko lirake sakonago sartu ba gilañake. Besterik gabe artikulu guzti onetan esaten jardun naizena naiko egin galantza bezela auzalten dela uste dut: Andoain'go erriaren estrukturan erriko gaztediak ez duela lekuri. Ez da orregeatik arrirezkoa gaztedia errian gustora ez egotea, desorientatua arkitzea, ta askotan postura radikala artzea.

RIKARDO ARREGI

José Luis Gorroño

TORNILLOTEGI MEIA
LEIZARAN KALEA

Urrut. 58346

ANDOAIN

*Am. Arany, a' irala le sualdu
el. soso: gara dar el guber ha amio
ora rez a' D. Nicolay. Dicu q' ote
gara todu lo. plioin, o' gara minguna
y gpiuvin haur pendiuta el uno
9el oho. No si como raso nger
gacionia. En todo cajo gara cer.
rady uke pordilo luy bin el guber
en ote surlido, gara ceran etal
Escahura, y Dignos mander en lo.
Dung plioin, sus nuytas, comung
igum. la mano q' luy me han sido:
por q' ote no sasin nada, y selo qui-
ran suyas. gaur. l'at mividy.
Dillon Larramendi*

AITA LARRAMENDI'REN ESKUTIAZAREN ZATI BAT

Aita Larramendi'ren eskutitza

Tolosa'ko erriak badu Aidaba izeneko auzo bat. Oraindik urte asko ez dira bertan jaso duten ermita polita, aldare nagusian atzetik daukan leio zabal baten bidez Gipuzkoa ta Napparoko mugan dauden mendi toitorrak ikusi ditzeke. Ausa-gaztelu, Txindoki, Intze'ko torrea, Azkarate'ko mallua agertzen dira tente, zerurako bidea erakutsi naiean mezetara etorri diran kristau zintzorel.

Ez da au ordea auzo anten le-nengo jasotako ermita, irugarrena baizik. Mikel Goi-aingurari eske-filatiko baseliza orren berri XVI'garren eunkida ezkerre eman dezake-gu, ta orrek ez du esan nai askoz lenagokoa ez danik. Bañan urte aietan aritza, gaztaina ta pagua ikusten zan bakarrik bere ingurue-tan, ez bai zan oraindik basarri etxerik jaso, ta baso eder artatik ateratzen zuten egurra Pasaira bial-tzen zan itxas-ontzi bikañak egite-ko. XVIII'garren eunkidan asieran iruditu zitzaizen Tolosa'ko agin-terak bañan diru geiago emango zula bertako lurral lantzia, ta asmo ori betetzeko ofaririk jaso zituz-ten amar basarri berri. Santa Mari-ko parrokitik urrutit gelditzen ziran basarri oietako biztanleak, ta orra nundik sortu zitzaizen gure ermita-txoari egiteko berria. Ordu arte, mezan bat emango zuten agorarren 29'n, ta inguruko erriakto kris-tauak letani ta errogatubatako era-biltzen zuten.

Orain' ordia bertako baserritan bizi ziran kristauen animak zaitu

biar ziran, mezetara joateko errez-tazunak jarri, umeak bataiatu, Puz-koazkoa bertan egin-arazi, ezkon-tzak eta illetak ez beste, parroki bi-zitza sortu. Ango basarritarrak To-losa-erriko maiztarrak izanik, alka-ta gañontzeko agintariak ori ala guerta zedilla gogoan zuten, bañan zehen mende jarri bear zan eleiz berri arren ardura? Santa Mari-ko Vicario jaunak ala Kabildoak, au da Benefiziaduen billerak, jasoko ote zuan eginkizua ori? Eztabaidak sortu, auzitara jo, ta azkenik Aita Larramendi aukeratu zuten antola-tzaille, onen erabakia danak ontzat artuko zutela aginduaz. 1746, ga-rren dagonilan Aita Manuelek be-re sententzia eman zun, ta gañon-tzeko guztik conformatu ba-ziran ere, erriko agintarik ez zuten onar-tu ta berriro auzitara jotzeko jarri ziran. Une onan idatzit zion A. La-rramendi-k bere lagun, on Juan B^a de Arenas, Santa Mari-ko benefi-ciaduari, or argazkian ikusi deza-kezuten karta ori. Bertan aitatzen dan irala jauna, lege-gizonen bat ote dan edo nago, ta beraxeago agertzen dan don Nicolas, berri-z, Lapaza abizenekua, garai artan izen aundiko jauntxoren bat izan liteke. Erriko aguintariak Aldabakoa be-ste auzi batzuekin naastuta aurrera eraman nai zuten, Aita Manuelek, ordia, aurrean albakoa erabakitzea nai zuan gero Gipuzkoan sortzen ziran eztabaidak Komponenteko beti zegoen gertu gure Aita Manuel La-rramendi.

Sebastian Insausti Apaizak

Ezkongaiak ta gañontzekoak entzun

Era guztietako mueble aukera etxe ontan arkituko dezute

—O—
«MANUFACTURAS ZARAUZ»
—O—

Lantokitik Etxera

DONOSTIA:
Ernari kalean 7'garrenaZARAUZ'en
Santa Marina kalean 26'garrena

Nork KUKURRUKU!!!

Ollarrak

ollotegian?

...Ez. FAGOR'ek

sukaldian

¿Larramendi'rena ala Mendiburu'rena?

ALUNA'TAR PATXIK SJ.

Emezortzagaren mendeen eskeraz idatzitako Kris-taen Doctrina bat argitaratu zen Burgo'sen. Jesuita ba-tek idatzia zela badakigu; bañan jesuita ori nor zenik ez, izenik gabe atera baizen. Larramendi'ri erantsi oi diote, alaz ere, aren nola-alako kutsua duelako-edo. Oso zaila da ikasbide orren ale bat arkitzen; Donostia'ko Aldundian bertan eztaukate bat ere ta nun arki ne-zakean etatik. Villasante'k bere Euskal Literaturaren Kondairan itz oekin ematen digu liburu orren berri: "Ikasbidea. Christaunen doctrina azalgeta laburraquin galdeaz ta erantzuteaz".

Oiek ola direla, Loiola'ko Artxiboa badago gorde-rik eskuz idatzitako Doctrina bat, bai, badakigu nore-na den: Mendiburu'rena. Berak eskuz idatzi zuena eta agiri ihun; aren aldaki bat, ordea, Aita Zugazaga'k orain urte mordoaz geroian jarri, antze dago. Au erabi-tili dut nik eskutzen, Onela dio lenengo orrian: "Aste-te en euskera por el P. Basabidin Mendiburu y revisado por los PP. Manuel Larramendi y Agustín Cardaberas, sj.". Eta beraxeago: "Copia del escrito autógrafa del P. Mendiburu con algunas palabras del P. Larramendi y P. Cardaberas". Gero, Astele Aitarren berri zenbait eman ondoren, Aita Gurea ta beste otoiak adierazi ondoren, idazpuru au dakar galde-erantzunen sailaen sartu baino lein: "(Kristauren Doktrinko), Kristauren Doktrinaen azalduz eta deklaratuaz, galdeaz eta erantzuteaz".

Au, beraz, Mendiburu'k egin da; bañan Larramen-di'k eta Cardaberas'ek gero ikutua ta orraztua. Auek eman zituen ikutak zenolakoan izan zen ere orixe adie-rutzen zaigu: "con algunas palabras de...". Larramen-di'k erantsi zizkion itzak asmatzen eta zaila. Onako

auk ikusi besterik eztaukazu, arenak direla sinisteko: "goiteria edo urgulleria"; arrokeria, alegia. "Berguzia"; ots, dirugosea. "Igorinaia", edo emanaitasuna. "Billa-tza"; azterketa, alegia. "Estargoa", edo litzarkeria. Etab. Bere itzegian ezitza agertzen auk.

Burgo'sen ateria ta Mendiburu'ren au, biak bat al dira? Burgo'sko orren ale bat banu, erreza litzake bai ala ez erantzuten. Baietz egin dezagun; orduan Burgo's'ko au elitzake Larramendi'rena, Mendiburu'rena baizik. Nik, alaz ere, ezetz uste dut. Ala dirudi beintzat ikusi batera, Villasante'k idatzten dituen itzak eta Loiola'ko esku-eskribuak galde-erantzunen sailaren buruan da-kartzienak begiratuta. Ezpaitira erabat berdiñak, an-tzekoak baina.

Beste gauza bat ere bazitekean gerta: Zugazaga'k, dirudienaz, etzuen zegoantze ta itzez-itiz aldatu Men-di-buru'ren eskuzkoa. Idazkera gauko erara jantzi-edo ziola agirian dago. Ikus ortarako or agertzen diren "k" oriek. Oiek, noski, ezitza Mendiburu'renak. Frogatu bearra balitz, Loiola'n bertan oraindik argitarat gabe dagoen "Urte-guziko igande ta festegunetarako traku-aldiak" deriztan liburua irakurri besterik ezitago. Orren itzaurrean berak egindako beste doctriña andago baten berri ematen digu itz aien bidez: "Madridik Irutera, ta urengo amar urtez hartan nintzan Misio, ta Congre-gaci berriak eguiten, ta zarrak, eta berriak zaitzen; bai ta euskaldun beren onerako, ta orien Eliz-nagusi jau-nen lan andia arindu naiez, Christau-dotrin, ta Catecis-mo luce bat eguiten ere".

Idazkera ezik, beste zenbait ere ez ote zuen aldatu Zugazaga'k? Ori ere ezin jakin, Mendiburu beraren es-ku-eskribua ager dedin arte.

Andoain'go «Larramendi» antzerki taldea

Andoain'go erriak beti izan du antzerki zaletasuna, euskal zale-tasuna. Oraindik andoaindar eta ripuzkoar askoren gogoañ dago lenengo genduen taldea. Talde onek irabazi zuten Euskalerriko antzerki txapelketa tolosaren aurka burru-ka bizi baten ondorenean.

Talde ura desegin zan ta urte asko zeramazkin Andoain'ek an-terkerik gabe, ta orrela gazte tal-de batek antzerki nearra ikusi on-dorenean erabaki zuten lanean as-tea.

Asiera guztiak izaten dira zal-lak eta baita ere au. Aurrenean gutxi ziran bañan bere gutxian aal zuten berak moldatzen ziran. Azia zahaldua zegoen, orain ar dira bil-tzen emaitz edo frutuak.

Joan dan urtean talde onek era-baki zuan aurrera jarraitzea bere lanetan. Ortarako ikusi zuten izen bat bear zutela talde bezela ta "Larramendi" jarri zitoten, Aita Larramendi'ren omenez eta orol-menez, berak ainbeste lan egin zuala Euskalerriaren alde ta anek ere asmo ortan zebiltzan ezkerre gauza berdina adierazi naiean. Baita ere antzerki egintzalle ta la-guntzalle batzuek biltatu zituzten orain talde guztia ogei ta amar lagunek osatzen dutelarik ta da-nak lanerako prest daudenak.

Talde bikain au joan dan urtean erri askotara irten da: Deba, To-losa, Berastegi, Alegi, Lezo etab. Andoain'en bertan lan antzerki jarri dituzte urteraren barruan. Aurretan erabili dituzten antzer-kiak auk izan dira: "Arresi La-tza", "Aitona ta billoba", "Txalu-pak jaberik ez" eta "Malte ere neu-rriz". Beraz ezin ditteke esan gel-dirik daudenik.

Gaurko egunean antzerkia da biderik egokienetako bat, euske-ria geon artean zabalitzeko, gure adimena bizkortzeko ta gure erriak bere kontzientzia arkitu dezan erri bezela. Ortarako gaur eguneko an-terkiak prestatu bear lirake erriak fusi ditzan bere goraberak eta go-rabera auen erantzuna, nai ez batzuetan samingarrira izan eran-tzun ori. Orduan erria pozik joan-go da antzerkira, egiaeren billa da-billelako ta bertan ikusten duala-ko bere arpegia, ispillu batean be-zela.

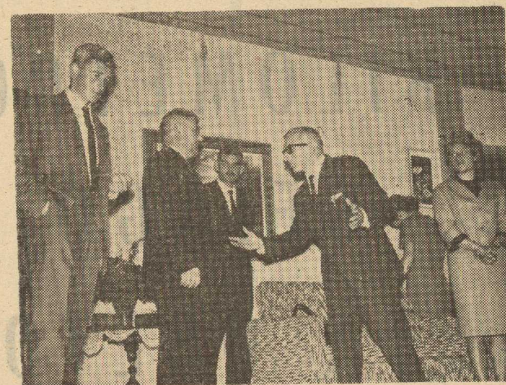
Denok bat eginda lanean jarrai-tu bear degu. Antzerki sortzailleak berebiziko antzerkiak sortuaz; egi-

leak, antzerki auk trebe presta-tuaz; ta erria bere arnas eta txalo bereokin lagunduaz.

Jarrai ba aurrera zuen bidetatik "Larramendi" taldekoak Andoain

eta Euskalerriaren kulturaren al-de. Aita Larramendi pozik egongo da zerran zuek egiten duzuten la-nari begira.

J. M. URANGA

Larramendi taldea «Arresi Latza» antzesten

Ez Merkenak,

Bai Onenak!

FANDERIA

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gadera esne putzuak, Oiek guziak berekin dituz Fanderia'ko pentsuak.

ERREENTERI

ANA LASARTE
 UMEENTZAT JANTZIAK ETA JOSTAILLUAK
 KALE NAGUSIA, 38 bis.
ANDOAIN

BURNIOLA

ETXEGINTZARAKO ARMADURAK

Urrutzk. 58226

ANDOAIN

TRALEV

LANGAIK

INDUSTRI ERAMANKETARAKO TRESNAK
 ERA ASKOTAKO TRESNAK.

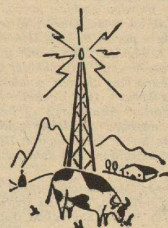
ANGUSATEGI
 URRUT. 58377

GURELESA

GIPUZKOA'KO TA NAPARROA'KO ESNE ONENAKIN
 GERTUTAKO ESNEKIAK: ESNE PASTERIZATUA, ES-
 NE SOILLA, ESNE-AUTSA, ESNE-GAINA, GURINA TA
 ABAR. - EGUNGO EGUNEAN, LURBIRA OSOKO ERRI
 AURRERATU GUZETAN, ONELAKO ESNE TA ESNE-
 KIAK BAKARRIK ERABILTZEN DIRA

GURELESA

Baserriaren alde
 EUSKAL IRRATSAIOAK

Caja de Ahorros
 Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
 Ongarri ta abonoak
 Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
 aurreratzea
 Baserri, lur-tresnak ta abar

Torrelavega'ko Perira joan
 etorriak.

ARANZADI-TAR J. M.

Era guzietako seguroak

Barzelona'ko.

«LA CATALANA»

Seguroetako ordezkaria
 Gipuzkoen

S. Marcial, 33 entlo.

Urrutizkiña 19226

DONOSTIA

Jose Antonio Barandiaran

Madariaguetta - (Profesional Talidat)

Mayor, 2 - Urrutizkiña 2711 - DONOSTIA

Kraft

KILOMETRO

GEIAGO

TA OBETO

EGITEKO...

ARRATIBEL ZERRATEGIA

PAGUA, ARITZA TA ERREDIZA
 EGINTZAKO ZURAK. LURRUN
 BIDEZ LEGORTUTAKO ZURAK.

BAZKARDO BIDEAN
 Urrutizkiña 58212
ANDOAIN

RADIO - TELEVISION

INTER

TV - TRILUX

Saltzaillea:

CENTRAL DE MATERIALES ELECTRICOS S. A.

Beste edozein markakoa baiño
 iru aldiz berriago ta gaurkoagoa

Ordaintzeko erreztasun aundiak.

POLIPASO TXAPELDUN HAUNDI BAT

Azken aikora apostuan garbi ikusi zen Polipasoak ez duela etsairik. Txapeldun haundi bat da, ez du ez lotsarik txapela jatzeko. Ikaragarritzko indarra du, asieratik artzen duen martxakin aurkakoa deseginda usten du, hautsi egiten du; ederki erakutsi arazi zuen joan daneko igandean lehendabiziko enborra 2'25"tan ebakitzean. Berakoetxea, segitu nahian, hinarrik gabe gelditu zen, orrela emezazpi garrenean, eskuak zearo ebakiak aikora ezin eutsirik, erretiratu beharrean aurkitu zen.

Apostua inurroi embor ebakitzea zen. Esan behar, ikaragarritzko «suspense»a izan zuela. Apostuak 100-dik 30'ra naparraren alde irten zuten. Jakintsuek bein geiago konfunditu egin ziren. Asiera azkarra izandu zen. Ernaniarrak artu zuen ritmoa. Gorriti'koak 17'56" tan egin zuen lanaren laurdena, ernaniarraren 18' 35" en aurka. 39" ko diferentzia geitzen joan zen lehendabiziko erdizka hontan, 9 gn eta 10 gn enborretan bitartea haundiagoa egin zen; lehendabiziko txandan 2' 30". Bitarte honekin ba dirudi gauzak garbi zeudela bainan, egundoko aldaketa eman zuen. Naparrari eskuak mintzen asi zitzaizkion eta Polipasoren taktikak bere fruitua izan zuen. Bi aizkolarien aurpegia zearo aldatu ziren. Berakoetxeak txapeldunari irabazteko almena gaitzen zuen, eta onek ritmo berdinean jarraitzen zuen. Gorriti'koak 16'gn enborrari asiera ematean, zeren plaza betetzen zuen jendetza oartu zen, zelan bere eskuetan odoia agertzen zala; beste ez bearren bat sortzen ez ba zen apostua irabazia zegoen.

Bainan Polipasok, momentu batez indar geiegi egin ez zuela zirudien, ez zan ordea ezer gerta. 18'gn enborrean ura eratean, balantzaka ekin zuen. Bietako inork, bukatzeko indarrak ez zuela zirudien. Naparrak momentu ura aprobetxatuz 16'gn eta azkenengo enborrakin ekiz zion, bainan Polipasok momento txar ura gailendu ondoren, 20'gn enborrera iritxi zan benetan txapeldun bat bezela.

Ain gogor, gizona bera ere arrixkuan jartzeko apostua onela joan zen. Onelako apostuak gogorregiak dira, ta nere iritziz, ez litzekete baimendu bear. Enbor bakoitzaren ebakitzea onela joan zen:

	POLIPASO	BEREKOETXEA
1. ^a	2'25"	2'44"
2. ^a	4'30"	4'09"
3. ^a	3'28"	3'05"
4. ^a	4'43"	4'32"
5. ^a	3'29"	3'26"
6. ^a	5'01"	5'09"
7. ^a	3'25"	3'21"
8. ^a	4'52"	4'34"
9. ^a	3'57"	3'07"
10. ^a	5'25"	4'38"
11. ^a	3'57"	5'45"
12. ^a	4'44"	3'48"
13. ^a	5'15"	4'59"
14. ^a	3'13"	4'33"
15. ^a	3'51"	5'41"
16. ^a	6'18"	14'59"
17. ^a	4'27"	—
18. ^a	6'40"	—
19. ^a	5'13"	—
20. ^a	5'36"	—

90'29"

78'30"

Bakoitzak emandako kolpeak auk izan ziren: Polipasok 3.565 eta 2.870 Berakoetxeak. Enbor bakoitzean igarotako denpoak argi adierazten du bakoitzak presentatutako materiala zelakoa izandu zen: Gogorrek Polipasorenak eta bigunak Gorriti'koarenak.

Orrela igaro zen joanda igandeko apostua, inoiz baño diru geiago jokatuz zena, ta Ernaniarra txapeldun haundi bat dela adierazten diguna.

ITURRIOTZ

txokotik zabalera

Atano X ta Gartzia Ariño l'aren eskuzko azkenengo jokoa ikusita gero joan dira zalantzak. "Ostro beltxa"zeini zegokion garbi ikusi zan azkenetako. Egia da eskuzko pelota jokoak bere goraberak izaten dituala, baiña luzera joa, azkenean onenak irabazten du.

* * *

Atano X'ak jaso du 1965'garren urtean pelotari onenen izena. Urrengoa Jesus Gurutzaga "zale-tuetakoak"eraman du bigarren lekuan. Au gelditu bai-zaiqu pala motxeko txapeldun eta erremonte-ko txapeldun urrengoa.

* * *

Tapia II'a asko aurreratu da, bai bere buruaren konfiantzan, bai besoaren askatasunean, bai tantoak ikusgarri bukatzen, oituak gauzkan bezela. Ori da bere jokaera ta orri eutsi bearko dio onenen ondoan irauteko.

* * *

Pelotazaleen xaltza, sakea laugarren kuadrotik atera bear ori gertatu da. Datorren Alkartasun-Txapelketan, lege larriko dute erabaki ori. Geienak, noski, erabaki ta aldaketa ori okertzat jotzen dute; betiko oitura ta ikusi degunaren kontra emana baita.

* * *

Laugarrenetik sake orrekin, aurrelariak beren bizitasuna galduko dute ta atzelariak erantzuteko zailtasunik ez dute izango. Ori orrela dala, zergatik artu da erabaki ori?

* * *

Gu geroan gaude ontan. Laugarrenetik sakea ateratze orrek pelotaren jokari bere gaitza galaraziko dio. Orrela ez degu geiago ikusiko aurrelari sake bizidunik, ezta atzelari zaildurik ere erantzuten. Orre-gatik berriro galdetzen degu: Zertarako artu da erabaki ori?

* * *

Iruñe'ko Euskal-Jai ta Donosti'ko Urumea bakarrik dira erremonteari bere lekua ematen diotenak. lendea bizi dabil eta jokaldiak, gaur onak, biar erdipurdikoak, pelotazaleen pozgarri dira. Baiña gure galdere aidean dabil: noiz ikusiko ote ditugu jokari berriak? Eta pala aundidunak pelota leku luzean? Pala aundiaren nagusitasuna ez al degu gogoan, ala?

* * *

Gazteiz'en goratzarre merezi eskeini diote Martxelo Zeraín, zaletu iatorrari. Jokalari onek beti agertu izan du bere jokoaaren yayotasuna, plaza-gizon aidea ta pelota-zaletasuna. Zorion, beraz!

Udabarro'tar KEPA

ANDOAIN'GO...

zean oiean egon eta gero txuri batzuek edatea, jokaera onek dakarki berekin danen artean errez egin litezen lan batzuek gero bakarrik egin bearra ta orduan lana neketuagoo da. Jokaera onen ezaugarri izaten bazkideen gorabera desberdina.

Bañan gazte auk akats batzuek topatzen dituzte. Lendabizi biltoki bearra, bazkide guztiak bildu aal izateko leku bat, bai konfrentziak emateko, diapositibak, zinea etab. Beste akats bat diru eskasia izaten da, bazkide bakoitzak ordaintzen duana gutxi baita ta geiago bear.

Andoain'go mendigoizalen gazteak, uste degu asi dan urte ontan lan asko egin dezakezutela, bañan ortarako danok batu egin bear gera. Bejondeizutela ta jarrai aurrera.

J. M. URANGA

ZURE SEMEAK GUZTIA MEREZI DU

Eta zure jarraibidea, zure maitetasuna, zure txera bear du. Orixe baita eskolarik onena bere burua gertutzeko.

Aizatu itzazu aren berezko joera ta zaleatasunak: semeak guztia merezi du-ta.

BANCO DE VIZCAYA bere **AURREZKI-LIBRETAKIN**
ZURE LAGUNTZAILLE IZANGO DEZU, ZURE SEMEAREN ETORKIZUNEAN

Larramendi Andoain'en

LEKUONA'tar Manuel'ek

Egin ditaken lanik ikuskarriena litzake, Aita Larramendi "gizon bezela" zer-nolakoan zian adieraziko lukeana. Izan ditaken gizonik gortorrena ta jatorrena bait-zan, izan ere. Argia, azkarra, langilea, salatu, ezin-egona; onean on, asarreen bildurgarria; umorean, duna, bere itzalarren bizkarretik ere parre-egino zuana; zirka-tzale bihurtu; algaragozoduna, bere idazletan azaltzen zaigunez; egun txarretan bizi izana ezik, eta orregatik askotan asarre-antza ibillia...

Baiañ guk gaur, Larramendi'ren izara onen zatitxo bati bakarrik eldiko dugu. Zer-nola partatu zian, andoaindar bezela, bere erria-rokin? zenbat zor diote andoain-darrak, beren erriar sonatu arri?

Ikustagun. Ezagutu izan dogu, bat baño gela, guretar izan arren, bein Madrid'en anka sartu ezkerre, emengo konturik jakin nai izan ez duanik. Gure Aita Larramendi etzan izan olakoa. Salamanca'n, Alkala de Henares'en, Valladolid'en Teologi-erakusle, eta Madrid'en Errejiaren Altor'i izatera iriti zian arren, ark etzuan itzuli ere bere erriak ukatu, ez az-tu. Gai aletara iritzi gero ere, Gipuzkoa'ko rora-berak bere gau artzeko, etzuan ark bein ere mu-ziniik egin; ondrea aunditatu euki izan zuan, batzik, beti, emengo problemaen kargua bere zain ar-tzea, an, gog-oieneko Ministerio-etan.

Baiañ ez Probitziaren arazoak bakarrik; baita bere erri Andoain-enak ere. Eta buru-belarri ar-tu ere. Ez ditugu danak aipatuko, bat-ede-beste bakarrik batzik. Ikustagun.

ELIZA BERRIA

—Zer zor dio, beraz, Andoain'ek, bere seme Larramendi'ri?

—Besteak beste, bere Eliza ede-rra. Ez berak bere diruz egin zua-lako, baiañ bai, diru ori, zegoen lekutikan berak ekarri izan zua-lako.

Elizarentzako diru-emalea, da, kigun bezela, beste andoaindar ja-tor bat izan zan: Agustín de Leiza, ja, Jatorra, eta oso diruduna. Baiañ arein diruak, Aita Larramendi izan ez balitz, beste norapaiz joan bearrak izango ziran. Ameriketaren egindako diruak ziran; eta Ameri-kean bertan suntuak ziran az-keneko zentimorako, gure Aita izan ez balitz.

Elkarren kideak ziran gure Agustín eta Manuel; kideak eta la-unak Ba'zekian Manuel'ek inu-dik ere, nolako esku-zabala zan bere adiskidea, eta nolako dirutzak

eralkitzen zituan, an, Peru'ko erri koskor San Laltador de Jujul'n, ango Elizak apaintzen, eta berriak egiten etab. Eta alako batean, Andoain'en zuten eliz-bearra agertu zion inolaz ere; eta orixe naikoa izan zuan Leiza esku-zabalak 17.000 peso —gaurko egunerako milioiak— lan ostarako eskaintze-ko. Orta, zer zor dion, besteak beste, Andoain'go erriak A. Lar-ramendi'ri.

GERTAKIZUNAK

—“Besteak beste” esan dezun?

—Bai; eta ala da, izan ere.

Etzan naikoa, elizgintzarako di-rua ekartzea. Olako lan batek erri batean, beste mila matrikula ere izan oliditu. Bata, beintzat, erri-ko jendearen borondateak ostaro erakartzea, ostarako konforma-tzea. Ez bait-ziran andoaindar guztiak orain oso konforme izan-ko. Buruntza-aldeko jendeak ba-tetz ere, Eliza zaarra, Buruntza-balladan zegoen izan ere. Eta Eli-za leku berrira ekartzeak, min ematen zien nunbait. Bada, ostar-ako ere Aita Larramendi izan zan prokuratzailerik bizkorrena.

Jakina, ostarako buruntzataral ordainetan beste zerbait eman bearko zitzaion: iganderoko Meza bat agindutako zitzaion gutxi-zez zaar-kontuko gizon ta emaku-muntzat, Eta ori ere gure Aita ro-torrek ederki eratu zuan —gero, gauzak okertuta, asmo ta gogo on guztiak bere artan gelditu baziran ere; baiañ Aita Manuel'en alde-tik gauzak ondo, oso ondo, asma-tu ta eratu ziran: leno Eliza za-arraren lekuan Miserikordi berri bat egingo zan. Meza emateko Eli-zatxo ta guzi. Eta ostarako ere, Aita Manuel bera izan zan, bearko zan kapitela lortuko zuana, Agustín'en ixil-poltsatik. —Gero gauzak okertu egin zirala ezik; baiañ etzan izan Larramendi'ren begi emerean uste-egitez, Berak dana ederki eratu ta utzi zuan. Bera ilda gero, Cadiz'erano ostar-ako etortitako kapitela, nola ez dakitula, suntuu egin zan. Eta ola gelditu ziran buruntzatarak, ez eliza ta ez Miserikordi. Baiañ ez Aita Manuel'en faltaz.

ARGIN-MAISU

—Zer gelaço?

—Beste gauza bat, Eliza bat egi-teko oso bearrakoa, Argin-Maisua da: Argin-Maisu on bat. Ona bu-ruz, eta ona zintotasunez. Eta ba' zan orduan Gipuzkoan olako bat, ez nola-naikoa: Loyola'ko San Ignazio'ren “obran” ari zana:

Ibero'tar Frantzisko, Ibero'tar Ignazio'ren semea, aita bera be-zain Maisu ona, aitarekin Loyola'n ikasia, eta gero Elgoibar'ko eta Usurbil'go ta Ondarrabia'ko to-rreak egin zitua. Etzala, ezik, errez izango, alako gizon itxi-matua, beste lanak utzita, “propio” Andoain'era ekartzea. Baiañ, Aita Manuel' buruan jartzen bazit-zalon, iborik lozatzekotan, artiek lozatu to zuan...

Eta, esan —da— egin, an, ekarri zuan, belarritik artuta bezela, az-peltiar Maisu argi ta zintzo-zin-tzoa, bere erri maiteko Eliza be-rria egitara. Lurra erosita zegoen ordurako: lur egokia; planak egin bear ziran, eta langileak biltatu, eta artia ankeratu, eta abar, eta abar... Eta gure Ibero'k erin zi-tuan guztiak. Eta ortaz gainera, Ameriketarik zetozen dirutza gero bear zan, eta eraldi gau-zak bear bezela ta okerrik gabe joan zitezun... Ibero ta Larramen-di izan ziran ostarako ere. Dirua Donostia'ko Jesuitetan gordeko zan... orduan ez bait-zan diru-erakara Bankurik... Eta naiko la-na ematen zuan, diruak Ameri-keatik ekarri ondoren, Cadiz'tik oneraño esku onetan ekartzeki eta emen ondo gordetzek. Baiañ da-na bear bezela egin zan...

JARDIN BOTANICO

—Zer gelaço?

—Inork, artean sinistxo ere etzuan gauza bat. Zer usteke de-zute? Andoain'go Miserikordian Jardin Botaniko bat etzuen. Ori-zer ez guretzat? Jardin Bota-niko bat... gaxo-senda-etan era-biltzen diran senda-belarrak eu-ritzeko, lantzeko, aukeratzeko. Alaxe utzi zuan agindurik gure Aitak, erriko Miserikordiarako erin zituan arau eta legeetan. Ez bait-degu ste, “Paris'en bertze-rik” beste orrenbestetik, artean, inungo errian izango zanik. Oia-koea zan gure Aita Larramendi gauzak asmatzen eta inun baño len sortzen eta eratzan. Kultura-galetan ori.

SOCIAL - GAUZETAN

—Baiañ ba'da gai ontan geia-forik ere: orain obra social, esan-genduken beste gauza jator bat ere asmatu zuala ark bere erri-ko: zenbait familli beartsuren-tzat —alargun pobre batentzat, adibidez— Agustín Leiza'ren ixil-poltsatik lur on batzuek ero-stea, jende pobre aiek, kanon txi-ki baten truka, bizi ziran arte landu zitzaion, litzean berri ere erriaren eskutara biurtzeko. Eta detalle ukigarri bat gainera:

larraren maiztarra alarguna ba-zan, —ume txikidun alarguna— aren lurak auzo-lanean landuak izan zitezela, baita bear bazan jai-egunetan lan-eginaz ere, alik-eta, familia azita, beren eskuz lantzeko gauza ziran arte.

Olaxe, alargun beartsuen lurak auzo-lanean manatu... Obra so-cial ukigarriak bada-ta, benetan ukigarria izango bait-zan uraxe...

Baiañ len ere esan degun be-zela, gauza eder ori, asmom utse-tan gelditu bait-zan, Cadiz'ko ka-pitela suntuu zanean. Baiañ —eta ori da nik orain adierazi nai nuana— Aita Larramendi'k olakoxe gogokaldiak izaten zitua-gi, gogokaldi aurerratu, xamur la gogokaldi aurerratu, xamur eta ukigarriak, bere erriarentzat.

BERE ERIAN SERMOLARI

—Zer gelaço?

—Azken-kolpe bezela, esan de-zagun au ere: bere adiskide kutun Agustín Leiza il zanean, Agustín-ek berak ordu artiarako Salbe kan-tatu bat besterik eskaturik etzeu, kan arren, Andoain'go erriak Ileta edo eta apain bat opa zio-la, bere seme esku-zabal jato-rrari... Eta Ileta artan sermolari Aita Manuel izan zala; —orain berriro arkitu bait-da Madrid'en, Archivo Histórico Nacional dala-koan, beste gauza jakingarri as-koren artean, egun artan gure A. Manuel'ek egindako sermola.

Eta orrenbeste naikoa degula Andoain'go erriak bere seme ar-gi-argi arri zenbat zor dion jaki-tek.

Euskaldun pare - gabeari

Jose Ignazio ARANA'koak

Orain irurogeita amasei urte, 1890'nean, Aita Larramendi'ren Jaiot-zairen berreun urte betetzan, Aldizkari «Euskal-errian» Aita Jose Igna-zio Arana'k argitaldutako olerkia bir-argitalduko degu, il zaneke berreun urte betetzan.

KANTARTEA

Zuri, oh Larramendi!
Zuri, gure Aitari,
pozik ari gaituza
guztiyok kantari.
Zuk egindako onak
Euskal-erriari
zeruetan bakarrik
du naikoa sari.

Iritxi dira sor-ta-sartalde
zure ots-dundurioak;
berana zaitu erail-tzetat
Erregin Españiakoak...
Argituzten du geiago zure
jakintza goienekoak
antolaturik Loyola'n ixil
ixkribu mirazioak.

KANTALDIYAK

Geragorri'ko baso ta zelail
Larramendi'ko ballera!
Itxasoko arrai, lurreko egaztil
guztiyok atozte onera.
Artzayen soñuz, singeru-kantaz
gizonak betoz batera,
euskaldun andi Aita Manuel
gureari kantatzera.

Ori da juan dan eunki-aldiko
semerik jakintsubena;
bere ots-aundi, birtute-erramuz
mundua bete zuena;
Jainkoak gauzak erakustean
irakaslerik lenena;
Euskal-erriyan sortu zitzaigun
umanta goyen-goyena.

Andoain-mendi zabal-goyetan
sortu zan euzki ederrak
dizdiaduraz alatu ditu
Euskal-erriko bazterrak;
bere suakin erretzen ditu
ereji-zuaitz okerrak
bere gozoaz zabaldurikan
ereljiyo-zuzterrak.

Escola-maisu Ernanikoak
umetan ditu arritzen;
Bibao'tarren artean gero
latin ikasten jarritzen;
Billagarri'ra jesuitetara
azkar zuela korritzen,
jakinduriya goragokoan
gure gaztea da azitzen.

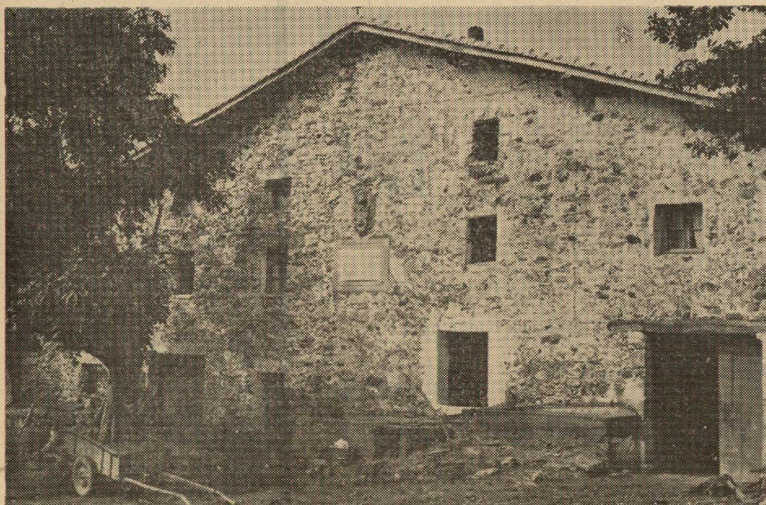
Galdezazue Salamanca'ko
jakintzuaren artean
Larramendi'ren kidako zenbat
agertu ziran batean?
edo itzunik izan ote-zan
bere onore betean
ur-emateko Eliz ta Eskolan
jakin-malla gorenean?

Andik zabilta batera-beste
Euskal-erri ta kanpoan,
Jesus'en ondrea ta erriyen ona
darabiltzula gogoañ.
Dirauren arta kantako dira
Leiza Andoain'goan
Leiza'ten izeneta zurea
biyak elkarren ondoan.

Agustín Leiza, ta Larramendi
Leizaureko semeak!
zueri ondrek eta gloriyak
jaiot-erri on, nobleak!
Zueri eskerrak, zure bitartez
dauzkagu ain dotoreak
inguru dana edertzen duten
Eleiz aundi ta torreak.

Oh Larramendi! Zure izan onak
bere gidari zauzkala,
Gipuzkoa'ko Diputadua
garailari zan bezela,
Ernanitarrek pozik zebiltzen
beren babesa zifiala...
Euskal-erriko guztiyari alde
zin egin zunduen lana.

Zure liburu ots-aundikoak
zure ixkribu goitiyak,
Euskera ederra zabaldutzeko
ta euskaldun-erri guztiyak,
ezin-da-obeak izango dira
eta txit ondagarriyak...
Bedeinkatuak zure antzekoak
sortzen dituzten erriyak!

Aita Larramendi'ren jaiotetxea dan «Garagorri» baseria.